

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Se mig, hör mig och låt mig komma till tals!

En dokumentstudie om hur barn mellan 4–15 år framställs och görs delaktiga i LVU-domar

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

VT 2021

Antal ord: 19 942

Författare: Moa Magnusson Soininen och Alexandra Kaustinen

Handledare: Zulmir Becevic

Abstract

Titel: Se mig, hör mig och låt mig komma till tals! – En dokumentstudie om hur barn mellan 4–15 år framställs och görs delaktiga i LVU-domar.

Syftet med studien är att undersöka hur barn framställs och görs delaktiga i LVU-domar utifrån 12e artikeln i FN:s konvention om barns rättigheter. Det empiriska materialet i studien utgörs av 10 stycken förvaltningsrättsliga domar gällande ansökan om beredande av vård enligt LVU (1990:52) 2 och 3 §§. Studien utgörs av kvalitativ metod i form av en dokumentstudie. Tematisk analys används som analysmetod. I studien används barndomssociologi som teoretiskt perspektiv och ”barnperspektiv och barns perspektiv”, ”barn som objekt eller aktör”, ”delaktighet” och Harts delaktighetsstege används som teoretiska begrepp. Studiens resultat delas in i tre olika teman, ”barnet som moget och delaktigt”, ”barnet som omoget och delvis delaktigt” samt ”barnet som osynligt”. Analys av materialet visade att barnen får olika utrymme och beskrivs på olika sätt i domarna. Det pratas mer *om* barnen än vad det pratas *med* barnen och åldern används som en faktor för att beskriva barnen som både mogna och omogna. Vidare visade även resultatet på att barn i Sverige inte görs delaktiga i LVU-domar i den utsträckning de borde.

Författare: Moa Magnusson Soininen och Alexandra Kaustinen

Nyckelord: LVU, domar, barn, delaktighet, mognad, ålder

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Förord	4
1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsning.....	8
1.4 Disposition.....	8
2. Inramning av studien	9
2.1 Förvaltningsrätten	9
2.1.1 Domarnas uppbyggnad.....	10
2.2 Barnets offentliga biträde och rollen som ställföreträdare	11
2.3 Socialnämnden och Socialtjänsten	12
2.3.1 Socialtjänsten utredningsprocess	12
2.4 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).....	13
3. Tidigare forskning	15
3.1 Sökprocess	15
3.2 Barns delaktighet i domslut	15
3.3 Barns ålder och mognad i domslut	20
3.4 Professionellas bedömning av barnets berättelse	21
4. Teoretiska utgångspunkter	23
4.1 Barndomssociologi	23
4.2 Barnet som objekt och aktör.....	24
4.3 Barnperspektiv eller barns perspektiv	24
4.4 Barns delaktighet	25
5. Metod	28
5.1 Metodval	28
5.2 Genomförande av kvalitativ dokumentanalys samt kvantitativ innehållsanalys	28
5.2.1 Genomförande av kvalitativ dokumentanalys	28
5.2.2 Genomförande av kvantitativ innehållsanalys.....	29
5.3 Urvalsprocess.....	29
5.3.1 Urvalskriterier	31
5.4 Analysmetod (tematisk analys).....	32
5.5 Arbetet med domar	32
5.6 Kriterium för objektperspektiv och subjekt-/aktörsperspektiv	33

5.7 Reflektion kring studiens genomförande och tillförlitlighet	34
5.8 Etiska överväganden.....	35
5.9 Arbetsprocess.....	37
6. Resultat och analys	38
6.1 Inledning	38
6.2 Objektperspektiv eller subjekt-/aktörsperspektiv	38
6.3 Barnet som moget och delaktigt	39
6.4 Barnet som omoget och delvis delaktigt.....	45
6.5 Barnet som osynligt	49
7. Avslutande diskussion	54
Källförteckning	56
Bilaga 1	61

Förord

Vi vill tacka varandra för ett gott samarbete, många givande diskussioner och ett roligt uppsatsarbete. Tack också till vår familj och vår omgivning som varit stöttande och haft tålamod med oss under vår uppsatsperiod. Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Zulmir Becevic: Tack för all vägledning, för all konstruktiv kritik, värdefulla synpunkter, för våra givande handledningsstunder och för snabba svar genom hela processen.

Moa och Alexandra

Göteborg 2021

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den 20e november 1989 antog FN:s generalförsamling FN:s konvention om barns rättigheter efter nästan 10 år av förhandlingar. 1990 trädde den i kraft i alla de länder som hade ratificerat den, Sverige inkluderat (Lindholm 2018). Ingen annan konvention har ratificerats av så många länder och haft så stort genomslag som barnkonventionen har och barnkonventionen har satt en internationell standard när det kommer till de rättigheter som barn bör ges. Det kan sägas att barnkonventionen har givit världens länder ett gemensamt mått för hur barns rättigheter ses på (Lindholm 2018). Den 1 januari 2020 inkorporerades FN:s konvention om barns rättigheter i svensk lagstiftning och just nu pågår det ett arbete där Socialtjänstlag (2001:453) (SoL) revideras och där bland annat barnrättsperspektivet ska ses över och förtydligas i lagen. Detta innebär bland annat att det kommer arbetas fram en vägledning för att tolka Barnkonventionen (Regeringen 2018). I regeringens proposition “Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter” (prop. 2017/18:186: 92) står det: “För att barnkonventionen ska få genomslag krävs utöver inkorporering bl.a. fortsatt transformering av konventionen. [...] I det fortsatta transformeringsarbetet bör särskilt fokus ligga på principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser samt barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade”. Vår förhoppning är att arbetet med barnkonventionen och revideringen av Socialtjänstlagen innebär att barn i framtiden kommer att göras delaktiga i större utsträckning i utredningar och domstolsprocesser som rör dem.

Det finns tydliga förhållningssätt om att socialtjänsten ska anta ett barnperspektiv då de arbetar med barn, och att det är barnet som ska stå i centrum när utredningar görs kring deras livssituation (Hultman & Cederborg 2018). Enligt barnkonventionens tolfte artikel, första stycket, har alla barn rätt att uttrycka sina egna åsikter i alla frågor som rör barnet själv och dessa åsikter ska tillmätas betydelse i relation till ålder och mognad (UNICEF Sverige 2018). Även i Socialtjänstlagen (SoL) kap 11 § 10 står det att barn ska göras delaktiga i åtgärder som rör barnet och att delaktigheten ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (Socialtjänstlag 2001:453). Ett barns grad av delaktighet i praktiken kommer alltså att präglas av vilken bedömning som görs kring barnets ålder och mognad. Men när är ett barn moget? Begreppet mognad är ett komplext och svårdefinierat begrepp. Hur begreppet ska

användas vid bedömning definieras varken i barnkonventionen eller de olika lagarna inom socialtjänsten (Socialstyrelsen 2015a). Så hur ska professionella som arbetar med barn veta vilken bedömning de ska göra kring barns mognad? När det inte finns något definierat kan det i praktiken innebära att ett barn som inte gjorts delaktig av till exempel en socialsekreterare hade kunnat vara delaktig om den träffat en annan socialsekreterare. I nuläget kan alltså bedömningen av barnets mognad variera beroende på vilken person som gör bedömningen. Borde det inte vara viktigt att få fram en gemensam definition av hur barn ska bedömas utifrån begreppet "mogna" som professionella kan arbeta efter? Dels för att eftersträva en transparens och dels för att ge barn samma förutsättningar till delaktighet oberoende av vilken kommun eller socialtjänst barnen tillhör.

Under 1970–80 talet kritiserades den etablerade sociologin för att barnen inte hade gjorts synliga. Barn betraktades inte som en egen kategori utan de betraktades som familjemedlemmar och föräldrarna var källan till information. Detta var starten på en ny barndomssociologi (Rasmusson 1999; Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2010). Trots att det senare vidtagits åtgärder för att stärka barns rättighet och utveckla den sociala barnvården visar forskning att barn fortfarande i praktiken inte är delaktiga i utredningsarbetet. Barnet blir mer eller mindre osynligt då det fokuseras på föräldrarnas förmågor och kapaciteter vilket gör att förståelsen för barnet begränsas (Greve 2017; Hultman & Cederborg 2018). Detta återfinns också i en rapport från Maskrosbarn om "ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten". I rapporten beskrivs bristen på barnens egna perspektiv och delaktighet i utredningar och beslut som ett återkommande tema. Många av ungdomarna som blir intervjuade i rapporten anser att de inte har någon makt över sina liv och att de inte får komma till tals eller blir lyssnade på. Många upplever även att egna åsikter och känslor inte tas på allvar och åsidosätts för föräldrarnas behov och känslor samt för socialsekreterarnas åsikter om vad som är bäst dem (Maskrosbarn 2016). De barn som får insatser via socialtjänsten och framförallt de barn som befinner sig i en process enligt Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är ofta en av de mest sårbara och utsatta grupperna i vårt samhälle (Greve 2017). De befinner sig i en position där vuxna och professionella tolkar och bestämmer vad som är det bästa för barnen. Barnen måste lita på att de professionella tar med deras åsikter och perspektiv i utredningar, och tolkar dessa rätt, för att beslutet ska bli det bästa för dem (Hultman & Cederborg 2018).

Enligt socialtjänstlagens inledande paragrafer (SoL 1:1) framgår det att hänsyn ska tas till människors integritet och självbestämmande. Både i utredningsarbetet och i beslutsåtgärder förväntas det att den vägledande principen ska vara barnets bästa. Socialtjänstlagen likt Barnkonventionen har ett tydligt fokus på det enskilda barnet (SoL 1:2; UNICEF Sverige 2018). Enligt barnkonventionen ska alla åtgärder som rör barn i första hand vara för barnets bästa (UNICEF Sverige 2018). Socialstyrelsen menar att barns bästa inte är lika med barns vilja och att dessa ska skiljas på. Barns bästa ska bedömas genom att väga samman barns behov och dess uppfattning, föräldrars förmåga och uppfattning, faktorer i familj och miljö samt utlåtanden från professionella och personer med kunnsighet inom området. Barns vilja är bara en liten del av vad som används vid bedömning om vad som är barns bästa (Hultman & Cederborg 2018). Här uppkommer frågan om bedömning av barns bästa är något som påverkar och innebär att professionella tar mindre hänsyn till barns berättelser och gör de mindre delaktiga i beslut som rör dem när barnets vilja inte är huvudfokuset i bedömningen? Är barns bästa verkligen det bästa för barnet?

Då barnkonventionens inkorporering till svensk lag och omarbetningen av Socialtjänstlagen är två väldigt aktuella händelser inom socialt arbete ämnar denna studie analysera barns delaktighet i domstolsbeslut gällande vård enligt LVU. Något som vill undersökas är hur barnen beskrivs och framställs i domslut samt vilken hänsyn som tas till deras vilja och berättelse i dessa domar. Det är viktigt att föra fram denna diskussion då barn i utsatta livssituationer är en stor del i socialt arbete.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att granska hur icke-processbehöriga barn framställs i domstolsbeslut samt vilken delaktighet de tillskrivs under processens gång. Mer precist kommer vår undersökning att behandla barn mellan 4–15 år och deras röster. Fokus kommer att vara på barn i domar gällande beredande av vård enligt 2 § och 3 § LVU utifrån barnkonventionens 12e artikel. Detta innebär att granskningen fokuserar på hur barnen framställs i förhållande till begreppen “ålder” och “mognad”, samt hur delaktiga de görs när de involveras i domslut gällande om de ska placeras utanför hemmet med stöd av LVU.

Syftet kan brytas ner i följande frågeställningar:

- Hur beskrivs barn utifrån aspekterna “ålder” och “mognad” i LVU-domar?
- Vilken hänsyn tas till barnets perspektiv i domslutet?
- Hur framställs barns delaktighet i LVU-domar?

1.3 Avgränsning

Denna studie fokuserar på hur icke-processbehöriga barn framställs och hur de är delaktiga i LVU-domar. Flera olika aspekter hade kunnat tas med vid analys av materialet men då stort fokus ligger på barnens ålder kommer varken kön, klass eller etnicitet tas med som faktorer i studiens analys.

1.4 Disposition

Under denna rubrik kommer upplägget på studien samt förklaring av de olika delarna göras. I nästa kapitel ges en inramning av kontexten och bakgrunden för studien förklaras. Relevanta begrepp, aspekter samt aktuell lagstiftning förklaras för att ge läsaren en förståelse för kontexten runt ett LVU-ärende och hur det material som analyserats tillkommit. I kapitlet efter det kommer tidigare forskning som berör studiens tema tas upp. Kapitlet har delats upp i olika teman som stämmer överens med temana för studien, detta för att göra det lättare för läsaren att få en överskådlig bild av resultatets uppbyggnad. Efter tidigare forskning presenteras de teoretiska begrepp som används vid analys av studiens empiriska material. Vidare kommer ett metodkapitel där beskrivning av tillvägagångssätt för att välja material samt tillvägagångssätt för att analysera det valda materialet görs. Diskussion förs om de etiska aspekter som tagits hänsyn till under studiens gång samt en diskussion kring studiens tillförlitlighet och trovärdighet. Vidare i studien sker analys av det empiriska material som tagits fram och presenteras i resultatkapitlet. Sist förs en avslutande diskussion där sammanfattning av studiens innehåll görs.

2. Inramning av studien

I detta avsnitt kommer relevant lagstiftning samt relevanta begrepp och aspekter för att förstå kontexten runt beredning av vård enligt LVU att presenteras.

2.1 Förvaltningsrätten

Då studiens empiriska material består av domar från fyra olika förvaltningsrätter i Sverige är det viktigt att ge en kontext och en överblick över vad en förvaltningsrätt är samt hur dessa fungerar i Sverige.

Sveriges domstolars viktigaste uppgift är att alla ska kunna få sitt fall prövat av en opartisk domstol. Rättssäkerhet och rättstrygghet är någonting alla människor ska ha rätt till och de är viktiga delar i ett samhälle och en grund för demokratin. Att få sitt ärende prövat av en opartisk domstol i Sverige ses alltså som en demokratisk rättighet (Sveriges Domstolar 2020). Barnrätten i Sverige är uppdelad i en offentlig- och en civilrättslig del där offentlig rätt handlar om förhållandet mellan individ och staten medan civilrätt handlar om förhållandet mellan privatpersoner. Detta skapar svårigheter för barn i utsatthet att göra sig hörda och utgör även svårigheter för vuxna att upprätthålla barnens rättigheter (Schiratzki 2020). I Sverige har vi någonting som heter förvaltningsdomstolarna. Förvaltningsdomstolarna består av förvaltningsrätten, där vårt empiriska material har inhämtats, samt kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen. Dessa allmänna förvaltningsdomstolar verkar inom den offentliga rätten och avgör i frågor inom bland annat LVU-vård (Sveriges Domstolar 2020; Schiratzki 2020). Förvaltningsrätten är den första instansen bland förvaltningsdomstolarna och här avgörs bland annat tvister mellan enskilda personer och myndigheter. Till förvaltningsrätten går det att överklaga beslut som kommer från en myndighet, till exempel beslut från kommunens socialtjänst och i enlighet med studiens syfte prövas Sveriges tvångslagar i förvaltningsrätten (Sveriges Domstolar 2019). I Sverige finns det 12 förvaltningsrätter. Ett mål i förvaltningsrätten avgörs ofta genom en skriftlig förhandling som bygger på socialtjänstens utredning. När det gäller tvångsvård av unga hålls det nästan alltid muntliga förhandlingar. När beslut är taget framförs detta och skälen tillsammans med beslutet i en skriftlig dom (Sveriges Domstolar

2019). Förvaltningsrätten består oftast av en domare och flera nämndemän. Nämndemän är domare som saknar en juridisk utbildning (Sveriges Domstolar 2019).

2.1.1 Domarnas uppbyggnad

Det är av vikt att få en bild av hur de domar som analyserats är uppbyggda för att kunna förstå studien och framförallt citaten i resultat och analysen. Det är av vikt att påpeka att även om de domar som analyserats är aningen olika uppbyggda finns det likheter och vissa generella drag som domarna har. Endast uppbyggnaden av majoriteten av domarna som valts ut för att analys kommer gås igenom. Ser inte domarna ut på detta sätt är det ordningen som är aningen annorlunda. Alla domar som analyserats har med momenten nedan men vissa är i eventuell annan ordning.

Först i domen kommer barns, föräldrars, offentliga biträdens samt ställföreträdarens/nas uppgifter tillsammans med vem som är sökande samt vad saken gäller (beredande av vård enligt LVU i enlighet med studien). Sedan kommer det en rubrik som heter "förvaltningsrättens avgörande" där det står vad som bestämts, det vill säga om ansökan bifalls eller avslås samt vilken/vilka paragrafer det gäller (i syfte med studien är det bifall enligt antingen § 2 eller § 3). Därefter presenteras informationen som kan skilja sig åt domarna emellan. En del domar har en rubrik som heter "bakgrund och nämndens ansökan" där det presenteras varför socialnämnden ansökt om att barnet ska beredas med vård av LVU (detta baseras på socialtjänstens utredning). Efter detta presenteras ofta en rubrik som heter "parternas inställning" där eventuella vårdnadshavare får uppge hur de ställer sig till ansökan, om de medger eller motsätter sig, samt hur ställföreträdaren i egenskap av barnet ställer sig till ansökan. Här är det vanligt att barnen tycker en sak och ställföreträdaren en annan. Det är också viktigt att poängtera att parternas röster kan komma fram på lite olika sätt, de kan citeras direkt, eller så kan det berättas av någon annan *om* vad de har sagt. Här måste hänsyn tas till att de som skriver domarna kan skriva på olika sätt och framställa de olika parternas röster och berättelser på olika sätt. Vidare i domen kommer en rubrik som heter "skälen för förvaltningsrättens avgörande" där förvaltningsrätten argumenterar för det beslut de tagit. De motiverar varför barnet ska eller inte ska beredas vård samt om vården kan beredas på frivillig väg eller inte och i så fall varför. Sist i domen kommer en bilaga där det framkommer hur de olika parterna kan överklaga beslutet. Detta finns dock endast med vid ett beslut som går emot någon av parternas vilja, och med parterna menas

exempelvis föräldrarna, de processbehöriga barnen, nämnden eller ställföreträdarna på uppdrag av de icke-processbehöriga barnen.

2.2 Barnets offentliga biträde och rollen som ställföreträdare

Då studien fokuserar på icke-processbehöriga barn kommer detta begrepp att förklaras. Icke processbehöriga barn har ett offentligt biträde samt en ställföreträdare och det är därför viktigt att presentera vad dessa tre begrepp är så läsaren får en förklaring vad de innebär.

I barnkonventionens tolfte artikel, andra stycket står att barnet ska beredas möjlighet att höras själv, genom ställföreträdare eller annat organ som lämpar sig i alla domstolsförfaranden och andra administrativa förfaranden som behandlar barnet (UNICEF Sverige 2018). I ärenden som innefattar tvångsåtgärder har den enskilde rätt att förordnas ett offentligt biträde (Socialstyrelsen 2015b). Ett offentligt biträde är en juridisk hjälp som förordnas till den unge samt den unges vårdnadshavare i mål som rör LVU. Det offentliga biträdet bekostas av staten och det är den domstol som handlägger målet som utser det offentliga biträdet. När det kommer till LVU ärenden utses det offentliga biträdet av förvaltningsrätten (Socialstyrelsen 2020). Det är oftast en advokat eller biträdande jurist som utses till offentligt biträde men även en person som anses lämplig kan vara offentligt biträde då det inte finns några formella krav (Socialstyrelsen 2020). Skillnaden mellan en advokat och en jurist är att advokaten har blivit antagen till Sveriges advokatsamfund och yrkestiteln är skyddad enligt lag vilket inte juristtiteln är. Det ställs högre krav och mer utbildning på en advokat än en jurist (Sveriges advokatsamfund 2021).

Ett offentligt biträde ska se till sin klients intressen och får inte självständigt utan fullmakt vidta rättsliga handlingar (Socialstyrelsen 2020). Barn över 15 år är processbehöriga vilket innebär att de själva kan föra sin egen tala, barn som är yngre än 15 år är inte processbehöriga och behöver därför en ställföreträdare som för deras talan. Det offentliga biträdet för ett barn under 15 år är även barnets ställföreträdare om biträdet inte också representerar vårdnadshavaren (Socialstyrelsen 2020). Barn kan själva inte överklaga domar och beslut men kan med hjälp av sin ställföreträdare överklaga domar och beslut i LVU ärenden. När det offentliga biträdet även är ställföreträdare är det för att Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) inte tycker att

vårdnadshavarna ska få företräda barnet. Detta är för att barnet ska få en självständig ställning mot vårdnadshavaren när det finns motstridiga intressen. Den unges önskemål och synpunkter ska föras fram genom ställföreträdaren men om ställföreträdaren har en annorlunda uppfattning om barnets bästa är det detta som ska föras fram (Socialstyrelsen 2020).

2.3 Socialnämnden och Socialtjänsten

I detta stycke förklaras vad en socialnämnd och en socialtjänst är samt hur socialtjänstens utredningsprocess går till. Det är av vikt för läsaren att få en kontext kring detta då det är en stor del av domarna som analyserats och det är bra att få förståelse om hur ett tvångsvårdsärende går till från start.

Socialnämnden är en del av kommunen som ansvarar för kommunens uppdrag enligt SoL. Det praktiska arbetet sker till största del av socialtjänsten och dess tjänstemän som är en myndighet som arbetar på uppdrag av socialnämnden (Socialstyrelsen 2015c). Socialtjänsten finns i varje kommun och ska arbeta för att barn och unga ska få växa upp under trygga förhållanden. Socialtjänsten är skyldig att tillsammans med bland annat polis, hälso- och sjukvården samt skolan samverka i arbetet med barn som far illa (Socialstyrelsen 2019).

2.3.1 Socialtjänstens utredningsprocess

Enligt 14 kap 1 § SoL har myndigheter enligt lag en anmälningsskyldighet när de misstänker att barn far illa (SFS 2001:453). Som privatperson har du dock ingen skyldighet att anmäla vid misstanke om att ett barn far illa så som en myndighet har men du *bör* göra detta enligt 14 kap 1c § SoL (SFS 2001:453). En utredning har definierats som en verksamhet som gör det möjligt för socialtjänsten att ta beslut. En utredning blir därmed en arbetsprocess där socialtjänsten hämtar information från olika ställen för att sedan analysera denna och besluta om det behövs någon insats eller inte. När det kommer till barn skall denna utredningsprocess enligt lag vara klar inom 4 månader (Ponnert 2015). När ett barn utreds innebär det att samhället går in och granskar vilken förmåga vårdnadshavarna har att tillgodose barnets behov. Det spelar ingen roll hur en utredning aktualiseras, genom anmälan eller ansökan, när den aktualiseras får socialtjänsten enligt lagstiftning särskilda befogenheter att skapa en bild av hur barnet har det i familjen (Ponnert & Rasmusson 2015). Begreppet utredning är också ett samlingsbegrepp för

det skriftliga beslutsunderlaget som görs när socialsekreterare samlar all information som inkommit, bedömer och analyserar denna samt lägger fram ett förslag på beslut (Ponnert 2015). I dessa utredningar uppmärksammas barn som far illa eller som misstänks fara illa och i de fall socialtjänsten bedömer att insats är nödvändig och där samtycke saknas, eller inte ses som tillförlitligt, finns det möjlighet att använda tvångsvård enligt LVU (Socialstyrelsen 2015c). Det är dessa utredningar som sedan ligger till grund för förvaltningsrättens beslut om beredning av tvångsvård via LVU är aktuell eller inte (Ponnert 2015).

2.4 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

I studien kommer aktuell lagstiftning ha en central roll och nedan kommer det att redogöras för de lagar och rekvisit som är av relevans för studien. Tvångsvårdslagstiftningen Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser för vård av unga (LVU) samt Socialtjänstlag (2001:453) (SoL) som vilar på frivilliga grunder kommer i huvudsak att beröras i studien. Rekvisiten, alltså de villkor eller kriterier som måste uppfyllas för att möjliggöra ett omhändertagande kommer också förklaras då de kommer ha stor betydelse för studien.

LVU är en skyddslag för barn under 21 år, som är till för att komplettera SoL när samtycke till frivilliga insatser inte finns från vare sig barn eller vårdnadshavare (Socialtjänsten 2020). Barnets bästa ska vara avgörande vid beslut om tvångsvård/omhändertagande enligt 1 § LVU, sista stycket. Enligt 1 § LVU skall vård beredas med denna lag om någon av situationerna i 2 och 3 §§ LVU föreligger samt i fall där samtycke saknas (LVU 1990:52). I 2 § LVU förklaras rekvisiten för miljöfallen vilka är brister i omsorgen, psykisk eller fysisk misshandel, otillbörligt utnyttjande samt andra förhållanden i hemmet som utgör en påtaglig risk för barnets hälsa och utveckling (Törnqvist 2014). Med bristande omsorg menas att barnet på något sätt utsätts för vanvård. Det kan innebära att barnet inte får tillgång till nödvändig sjukvård eller missköts på annat sätt som innefattar exempelvis kläder, hygien och mat. I fall där barnet har en allvarlig brist på känslomässig trygghet och stimulans eller om barnets miljö på något sätt riskerar att skada barnets utveckling och hälsa föreligger också rekvisitet brister i omsorgen (Törnqvist 2014).

I 3 § LVU förklaras rekvisiten för “beteendefallen” där vård ska beredas om den unges beteende genom brottslig verksamhet, missbruk av beroendeframkallande medel eller om den unge har något annat socialt nedbrytande beteende, utgör en påtaglig risk för sin egen hälsa och utveckling (LVU 1990:52). Socialt nedbrytande beteende innefattar ett beteende som avviker från normerna i samhället. Det kan vara genom att exempelvis begå brott, som dock inte betraktas som brottslig verksamhet men som ändå är allvarliga, har sex mot ersättning eller om den unge ofta vistas i olämpliga miljöer som missbrukarmiljöer (Socialstyrelsen 2020). Ponnert (2007) menar att minst tre rekvisit behöver vara uppfyllda för att LVU ska bli aktuellt. Det behöver föreligga ett vårdbehov som beror på missförhållanden på grund av hemmiljö eller barnets eget normbrytande beteende. Detta missförhållande ska utgöra en påtaglig risk för den unges hälsa och utveckling och vården ska inte kunna genomföras med samtycke från vårdnadshavarna och barnet själv om hen är över 15 år. Med påtaglig risk menar Törnqvist (2014) att det ska finnas konkreta omständigheter som riskerar att utsätta den unges hälsa och utveckling för skada. Leviner (2014) menar att kraven för tvångsåtgärder är ganska oklara och det finns ytterst lite vägledning för hur socialsekreterare ska tolka vad som uppfyller rekvisiten till ett omhändertagande.

Enligt 36 § första stycket LVU ska barnet, i frågor som rör denne, få relevant information samt möjlighet att framföra sina åsikter. Om barnet inte framfört sina åsikter ska barnets inställning klarläggas så långt det går på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska i förhållande till ålder och mognad tas hänsyn till (LVU 1990:52). Alla beslut gällande barn ska innefatta ett barnperspektiv och i beslutsprocesser innebär det att hänsyn till barnets bästa ska vägas in tungt och redovisas (Socialstyrelsen 2015b). För att barn ska bli delaktiga och komma till tals är barns rätt till information en förutsättning (Socialstyrelsen 2015b).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs för tidigare forskning av relevans för studiens ämne. Forskning som rör barns delaktighet i domstolsbeslut, hur barns delaktighet påverkas i relation till begreppen ålder och mognad samt hur professionella bedömer trovärdigheten i barns berättelser kommer att redogöras för nedan.

3.1 Sökprocess

Sökprocess påbörjades genom användandet av databaser som ProQuest Social Science, Scopus samt SwePub. Sökord som bland annat: child, participation, law, court, UN convention on the rights of the child, age, maturity, barn, delaktighet, barns delaktighet, LVU, barnperspektiv och barnets perspektiv användes. Dessa ord användes i olika kombinationer och konstellationer och därefter valdes endast artiklar som var referentgranskade ut. Göteborgs universitetsbiblioteks tjänst Supersök har också använts för att hitta artiklar som tidigare använts under socionomprogrammets gång som varit relevanta för studiens ämne.

3.2 Barns delaktighet i domslut

Under det första temat kommer forskning om barns delaktighet att presenteras. I vilken utsträckning barnet görs delaktigt samt vilken syn professionella har på barnets rätt att vara delaktigt kommer tas upp. Det är av relevans för studien då professionellas attityd i kombination med rådande lagstiftning som gäller kan påverka utsträckningen i vilket barn görs delaktiga i LVU-domar.

En artikel som är högst relevant för denna studie är Pösö och Enroos (2017) ”The Representation of Children’s Views in Finnish Court Decisions Regarding Care Orders”. Artikeln ämnar undersöka hur barns åsikter framställs i finska domstolar när det gäller beslut om omhändertaganden av barn. Författarna studerar hur domstolsbeslut erkänner, behandlar och använder barns perspektiv i beslut om vård och de jämför detta med en liknande studie från Norge. Studien som genomförts är en kvalitativ dokumentstudie där 36 domar från två olika domstolar i Finland har studerats. Pösö och Enroos (2017) menar att både den norska och den

finska välfärden ses som barnorienterad vilket innebär att barns rättigheter, intressen och behov anses vara viktiga delar i välfärden och detta i kombination med att barn ska få möjlighet att framföra sina åsikter och vara delaktiga i frågor som berör dem. I Finland har barn som är 12 år eller äldre inte bara rätt enligt Barnkonventionens 12 artikel komma till tals utan de har även rätt att vara med och påverka hur och var deras vård ska ske. Det är först när barnet själv inte ger sitt samtycke som det går vidare till domstol. Till skillnad från både Sverige och Norge där domstolarna oftast håller muntliga förhandlingar baseras Finlands domstolsbeslut till största delen på skriftligt material. Enligt ovanstående skall barn i alla åldrar få komma till tals och uttrycka sina rättigheter i finska domstolsbeslut och barn över 12 år ges extra viktig status. I befintlig forskning anses det dock inte vara så i praktiken. I sin analys gjorde Pösö och Enroos (2017) en kodning utifrån hur barnets perspektiv och åsikter uttrycktes. Tre stycken koder utformades, direkt- och indirekt representation av barns åsikter samt avsaknaden av barns åsikter. I resultatet visades det att ålder är en faktor som har stor betydelse för hur barns åsikter representeras i domsluten. Ju äldre barnen blir desto mer fokuseras det på barnets åsikt. Vidare visades det också att det var vissa skillnader om barns åsikter om placeringen och hur detta dokumenterades när barnens röster hördes direkt. Det framkom att barns rättigheter att uttrycka sin åsikt blev tillgodosedda men till vilken utsträckning och till vilket djup var olika i domsluten. När barns representation var indirekt så kom barnets röst fram genom vuxna, till exempel socialarbetare, lärare eller kuratorer. När barnets åsikter helt saknades fanns det beskrivningar av bland annat hur barnets beteende var, hur personligheten var och hur barnets behov såg ut. Detta gavs mer trovärdighet ju yngre barnet var. Författarna (Pösö & Enroos 2017) menar att trots att barnet finns representerat i domsluten så saknas fortfarande barnets röst. Barnet framstår som ett objekt och inte en aktör. Slutsatsen som dras av studien är att i domar när det handlar om omhändertaganden finns barns åsikter representerade i väldigt liten grad.

Ryrstedt och Mattsson (2007) belyser i sin studie att tolkningen av barns bästa och barns rättigheter kan skilja sig åt i olika länders rättssystem och de har i sin studie granskat barns rätt i det svenska respektive det engelska rättssystemet. Författarna har i studien kommit fram till att i både Sverige och England skiljer det sig åt hur barns rätt till representation framställs i offentliga rättsfall (fall mellan privatperson och stat, där till exempel LVU-ärenden ingår) respektive privaträttsliga ärenden som behandlar bland annat vårdnad, föräldransvar och

hemvist. Författarna diskuterar grunden för denna skillnad och huruvida den stämmer överens med barnets bästa eller inte. Ryrstedt och Mattsson (2007) beskriver att i den svenska lagstiftningen kommer barns bästa ofta i skymundan för föräldrarnas vilja samt att i den svenska lagstiftningen talas ofta om föräldrars rätt till sina barn. Detta jämförs med hur det i den engelska lagstiftningen pratas om föräldrarnas skyldigheter gentemot sina barn. Ett exempel på detta som författarna tar upp är att det i Sverige ofta används en fras där barn är ”under legal custody and guardianship” (översatt under laglig vårdnad och förmyndarskap) när det talas om vårdnad av barn, vilket föreslår att det är föräldrars rättigheter och inte en skyldighet. I England gäller ett annat koncept när det kommer till vård och ansvar för barn och här används uttrycket ”parental responsibility” (föräldraansvar) vilket är bredare än den svenska idén om vårdnad och frasen föreslår att det är ett ansvar och inte en rättighet. Sverige är också det enda land i Norden som inte har någon sakkunnig med vid förvaltningsrättsliga handlingar enligt LVU. För att underlaget som ligger till grund för bedömningen av barns situation och behov ska bli så tillförlitligt som möjligt har våra nordiska grannländer alla kommit fram till att det är nödvändigt att personer som har en specialiserad kunskap om barn ska vara med i första instansen (SOU 2000:77).

Heimer och Palmes (2016) studerar i sin artikel, “Rethinking child policy post - UN Convention on the Rights of the Child: Vulnerable children's welfare in Sweden”, vad som har förhindrat Sverige från att implementera ett mer fullständigt användande av barnkonventionen i rättsliga sammanhang. Fokus är på utsatta barns rätt till sin egen röst. Med utsatta barn menas barn i familjetvister, barn i behov av skydd och barn som lever i fattigdom. Då vår studie behandlar denna definition av utsatta barn är Heimer och Palmes artikel av relevans för oss. Deras studie kan vara till hjälp för att få ytterligare förståelse om hur lagstiftning om barns rätt till delaktighet ser ut i Sverige och även hur dessa lagar följs. Artikeln har undersökt hur omarbetningar av lagar har beaktat barns rätt att komma till tals i ärenden som rör dem själva, under de senaste 30 åren fram till 2013. Deras hypotes är att lagstiftare i Sverige har tagit mer hänsyn till föräldrars rättigheter än till barns rätt till delaktighet vilket har lett till att lagstiftning om barns rättigheter inte har legat i linje med barnkonventionens syn på barns rättigheter (Heimer & Palme 2016). Leviner (2014) tar i sin artikel “Child protection under Swedish law” också upp att under domstolsförhandlingar angående tvångsvård av barn tenderar professionella att ha ett föräldraperspektiv. Även socialtjänsten tenderar att ha ett föräldraperspektiv snarare än ett

barnperspektiv då barnens röster begränsas och inte ges plats i utredningarna (Leviner 2014). Det Heimer och Palme (2016) kom fram till var att vissa små förbättringar gjorts men utsatta barn har fortfarande ingen laglig rätt att få sina röster hörda utan bara den informella rätten att höras av socialtjänsten. Resultatet visade vidare att hypotesen om hur mer hänsyn tas till föräldrarnas rättigheter än till barns rätt till delaktighet stämde och att detta föräldrafokus har satt stopp för ytterligare implementering av barnkonventionen i svensk lagstiftning (Heimer & Palme 2016). Det Leviner (2014) i sin artikel slutligen kom fram till var att socialtjänsten och andra myndigheter som behandlar barn ofta blir kritiserade och att det finns mycket problematik gällande barnskyddslagarna i Sverige. Sveriges barnskyddslag har vid flera tillfällen blivit reformerade för att stärka barns rättigheter. Ändå har barns rättigheter gentemot föräldrarnas samt rätten till privat familjeliv inte adresserats tillräckligt i dessa nya reformer. Det stora fokus som ligger på föräldrars rättigheter går emot ambitionen att skydda barn från att fara illa i hemmet och rätten till privatliv strider även mot barns rätt till skydd och denna rättighet bidrar till ett icke-agerande från statens sida (Leviner 2014).

Khoo, Hyvönen och Nygren (2002) har i sin studie jämfört svenska respektive kanadensiska inriktningar socialtjänsten tar när det kommer till barn som farit illa. De menar att det finns två olika inriktningar, ”the child welfare model” (barnomsorgsmodellen) och ”the child protection model” (barnskyddsmodellen). Studien som gjorts visar att den svenska socialtjänsten använder sig av barnomsorgsmodellen. Den är mer familjeorienterad än den kanadensiska socialtjänsten och resurser läggs ofta på insatser i hemmet för att förebygga att barn far illa. Den kanadensiska socialtjänsten däremot går efter barnskyddsmodellen och de fokuserar mer på att skydda barnet och har ofta mer varaktiga placeringar (Khoo, Hyvönen & Nygren 2002). Sverige är alltså ett av länderna med ett familjefokus snarare än fokus på barnet. Även denna studie har uppmärksammat tendenser till föräldraperspektivet och familjefokus i det empiriska materialet. På grund av denna familjeorienterade syn i det svenska rättssystemet ses inte barn som enskilda individer utan snarare som en del av en familjekonstellation (Heimer & Palme 2016). Barn har länge varit osynliga i välfärdsforskningen vilket har lett till att barn inte setts som egna aktörer med egen påverkan och egna behov. Barnkonventionen har visat sig haft väldigt lite inflytande över barns rätt att få vara delaktiga i ärenden som rör dem. Heimer och Palme (2016) menar att det under de senaste 30 åren knappt skett någon förändring som bidragit till att stärka barns delaktighet i barnavårdsärenden trots att socialtjänstlagen bygger på klientens delaktighet och

självbestämmande. Detta kan bero på att det är föräldrarna som ses som klienter istället för barnen. Detta blir intressant för vår studie för att se om det stämmer eller inte. Det är flera av författarna till artiklarna som enas om att föräldrarnas perspektiv går före barnets eget och att Sverige tenderar att ha ett föräldra- och familjefokus istället för att fokusera på barnet i barnavårdsärenden.

Heimer och Palme (2016) menar dock att det har gjorts några förändringar som bidragit till att barns röster får ta större plats i socialtjänstens utredningar. Ett exempel är att föräldrarnas samtycke inte längre behövs för att intervjua barn i barnavårdsärenden. De skriver att i en ny undersökningskommission från 2007 etablerades det att det är socialtjänstens ansvar att se till att barnet och barnets behov representeras i ärenden som rör barn samtidigt som barnet själv ska ha rätt att uttrycka sin egen åsikt i frågor som rör hen själv. Det anses att rätten till att "informellt" bli hörd i samtal med socialtjänsten är i linje med barnkonventionens tolfte artikel om barns rätt till delaktighet, även om detta inte inkluderar någon laglig rätt för barnet att höras. Leviner (2014) menar att Sverige dock har fått en del kritik från olika håll, bland annat från FN:s kommitté för barns rättigheter, angående att myndigheter som behandlar barn inte gör tillräckligt för att skydda barnen och även för hur Sveriges barnskyddslagar är utformade. Samtidigt behöver det göras förändringar i det svenska rättssystemet så att de myndigheter som behandlar barn ska kunna arbeta i linje med barnets bästa.

I Mattssons (1998) artikel beskrivs i vilken mån barnets egna intressen och ord tas hänsyn till i LVU-domslut. Studien visar på att barnens delaktighet i LVU-processen varit mycket begränsad vilket gjort det svårt att hitta något om hur barnets egna intressen tas i beaktning. I de domar Mattsson undersökte närvarande inget av barnen under de muntliga förhandlingarna då de representerades av offentliga biträden på grund av processbehörighet samt okänd anledning. Mattsson (1998) ställer sig kritiskt till hur prövningarna om barnen får närvara under de muntliga förhandlingarna går till och menar att de borde få inkluderas och höras mer. Barnens röst även i den skriftliga dokumentationen har lyst med frånvaro och inget engagemang har lagts på att göra barnen delaktiga. Mattsson (1998) menar att det är vanligare att tillfråga vuxna runt barnet om kunskap om barnet än att fråga barnet själv och anser att det istället borde strävas efter att inkludera barnet mer under hela processen. Denna artikel är från 1998 men eftersom Heimer och Palme (2016) skriver att ytterst lite förändring för att stärka barns

delaktighet i ärenden som rör dem själva har gjorts under de senaste 30 åren anses denna artikel ändå vara av relevans.

3.3 Barns ålder och mognad i domslut

Under detta tema kommer tidigare forskning som handlar om barns ålder och mognad vid domstolsbeslut beröras. Detta ses som relevant då stora delar av denna studies resultat tar upp barnet som moget och omoget.

En studie som är av relevans för denna studie är ”Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden” av Hultman, Höjer och Larsson (2020). Författarna har gjort en kvantitativ studie där de frågat socialsekreterare, advokater och nämndemän när de tycker barn ska vara processbehöriga i LVU-ärenden. Syftet med studien var att beskriva och analysera hur barns ålder och mognad uppfattas av professionella och hur barns delaktighet påverkas utifrån dessa faktorer. I resultatet kommer det fram att forskningsdeltagarnas åsikter om när barn är tillräckligt gamla och mogna för att vara processbehöriga är en riktig vattendelare. Det visade sig också att vissa av forskningsdeltagarna menade att en åldersgräns behövs och att barnets delaktighet bör begränsas men vad åldersgränsen skulle vara varierade bland de olika respondenterna. När åldersgränsen nämndes diskuterade forskningsdeltagarna barns delaktighet utifrån behovet av skydd. De menade att barnen behövde skyddas i förhållande till sina föräldrar samt rättegången då detta inte ansågs som en barnvänlig miljö. Ytterligare ett argument för att inte låta barn vara processbehöriga och som också nämndes i diskussionen om barns behov av skydd var att barnen representerades av ett juridiskt ombud, det vill säga ett offentligt biträde och en ställföreträdare. Det fanns de respondenter i studien som till skillnad från dem som argumenterade för barnets behov av skydd argumenterade för barns rätt till delaktighet genom att hänvisa till lagar och förordningar. Oavsett vilken ståndpunkt forskningsdeltagarna hade var barnets ålder och mognad viktigt då det nämndes i både argumenten för att sänka åldersgränsen för processbehörighet samt i argumenten för att inte sänka den. En del respondenter hade argument att barnets deltagande borde vara olika i olika delar av rättsprocessen och mognaden sågs som viktigare än ålder då denna borde avgöra i vilken grad de skulle vara delaktiga. Författarna till artikeln menar att det är viktigt att det hittas andra och nya möjligheter att göra barn delaktiga oavsett om det är barnet själv eller någon

annan som för dess talan. Även Schiratzki (2020) håller med om att det är dags att hitta nya sätt för att barn ska bli mer delaktiga. Hon ifrågasätter åldersgränsen på 15 år och alternativet som föreslås är att åldersgränsen för ungas behörighet ska sänkas eller till och med tas bort. Hultman, Höjer och Larsson (2020) menar också att barnets delaktighet inte bör begränsas genom att hänvisa till ålder och mognad på barnet. Det är viktigt att nämna att studien behandlar vad forskningsdeltagarna tycker om gränsen för när barn själva ska kunna föra sin talan och inte huruvida barnets röst ska tas med i dokumentation eller inte. Denna studie anses ändå vara av relevans för pågående uppsats då den handlar om professionellas syn på rättsprocessen av ett LVU-ärende samt vilka olika aspekter som påverkar barnens delaktighet, vilket i sin tur kan påverka hur barnet framställs i domstolsbeslut.

3.4 Professionellas bedömning av barnets berättelse

I detta tema kommer forskning om professionellas syn på barns berättelser och trovärdigheten i dessa presenteras. Detta anses vara av relevans för studien då det kan påverka hur trovärdiga barnens ord anses vara. Studien kommer att beröra detta då syftet med studien är att ta reda på om barnets ålder och mognad är faktorer som kan kopplas till hur professionella beskriver barn i LVU-domar.

Azad och Leander (2012) har i sin artikel "Experts' beliefs about child testimony: Do they match the research or the recommendations?" Undersökt hur olika professionella tror på barnens vittnesmål vid påståenden om sexuella övergrepp. De professionella inom studien var främst från det rättsliga sammanhanget, bland annat barnutredare, målsägandebiträden samt åklagare. Huvudsyftet med studien var att granska om de professionellas åsikter överlappade med forskning kring området samt praxis från Högsta domstolen. Högsta domstolen i Sverige har 16 kriterier som rekommenderas när bedömning av vittnesmål ska göras. Bland annat att barnets berättelse ska vara lång, detaljrik, klar och rationell samt att den inte ska innehålla några motsägelser, felaktigheter eller överdrifter. Resultatet av studien visade att många av de professionella, målsägarbiträden främst, tyckte barnens berättelser ofta ändrades. De professionella tyckte också att barn som har blivit utsatta för övergrepp kontinuerligt inte vill lämna mer detaljer i sina berättelser än vad som hänt. Högsta domstolens 16 kriterier är till för att göra det lättare med bedömningen av när barn ska ses som tillförlitliga. Författarna till

studien menar dock att resultatet de fått fram pekar på att dessa kriterier kan ifrågasättas. Även om barnets berättelse i studien inte är i samma rättsliga kontext som denna studie så behandlar Azad och Leander (2012) studie bedömningen av barnets berättelse och trovärdigheten i den vilket anses vara relevant för denna studie.

Ytterligare en studie som är av relevans för denna studie är Ernberg, Magnusson, Landström och Tidefors (2018) studie "Court evaluations of young children's testimony in child sexual abuse". I studien har författarna studerat domar från Tingsrätt och Hovrätt som berörde sexuella övergrepp på barn upp till sex år. Studien gjordes då åklagare lyft att Högsta domstolens riktlinjer för barns vittnesmål var oroväckande och författarna ämnade att redogöra för om domstolarna i Sverige använde sig av dessa kriterier och i vilken utsträckning. Resultatet pekade på att ju äldre barnet blev desto fler kriterier användes. I nästan hälften av alla domar från Hovrätten gjordes en annan bedömning av barnets vittnesmål jämfört med i Tingsrätten. De nya bedömningarna som gjordes såg som en anledning att ändra domarna från fällande till friande, och trovärdigheten i vittnesmålet avgjordes av kriterierna från Högsta domstolen. Författarna till studien syftar till att kriterierna inte bör användas på så små barn sett till deras utvecklingsnivå. De menar också att andra faktorer kan ha en avgörande roll i huruvida barnet har svårt att minnas sin berättelse eller sätter upp känslomässiga murar för att slippa berätta. Författarna menar att domstolarna inte arbetar i riktlinje med vad forskning antyder om små barns vittnesmål. De menar att Högsta domstolens kriterier inte är tillräckligt specificerade och saknar definitioner. Ernberg et al. (2018) menar också att det är problematiskt att bedömningen görs av domare och jurymedlemmar som inte har en utbildning i hur barns berättelser ska bedömmas. Även denna studie är i en annan rättslig kontext i förhållande till denna uppsats. Den anses dock vara relevant då författarna skriver om hur barns berättelser ses som trovärdiga av professionella och hur detta tas med i bedömningen.

4. Teoretiska utgångspunkter

Föreliggande avsnitt redovisar för studiens teorier och teoretiska begrepp. Inledningsvis redogörs för barndomssociologin vars teoretiska perspektiv kommer antas genom studien. Därefter redogörs för begrepp inom barndomssociologin som ”barn som objekt och aktör” samt ”barnperspektiv eller barns perspektiv”. Sist redogörs för barns delaktighet där avstamp tas i Harts (1992) delaktighetstrappa.

4.1 Barndomssociologi

Denna studie kommer ta avstamp i det barndomssociologiska perspektivet. Den nya barndomssociologin tog fart i början av 1990-talet, två forskare som har haft stor betydelse för barndomssociologin är Allison James och Alan Prout (2015). Förr sågs barn och barndom på ett annat sätt än idag, det var mer en transportsträcka till vuxenlivet än som något faktiskt. Barnen sågs inte som individer med något värde på samma sätt som de gör idag (James & Prout 2015). Barndomssociologin belyser barnet som en viktig aktör i relation till utvecklingen av sig själv och samhället. Grunden i det nya barndomsparadigmet låg i hur synen på barn och barndom förändrats (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2010). James och Prout (2015) menar att barndom ska tolkas som en social konstruktion som har skapats av olika historiska och kulturella kontexter som den har omhägnats av. Vidare menar James och Prout (2015) att det finns en rad olika barndomar och det ska inte ses som ett universellt fenomen, barndomen ska inte bara ses som en variabel i sig utan det är en variabel som är beroende av andra variabler som klass, kön eller etnicitet. Barn ska ses som olika individer som har olika förutsättningar att utvecklas och faktorer som utsatthet eller ekonomiska förutsättningar kan påverka detta (Cederborg 2018). Barn ska inte bara ses som passiva i olika sociala strukturer och processer utan barns liv, relationer och kulturer ska studeras i sig själva oberoende av vuxnas synsätt och vad de tycker. Barn är aktiva och borde ses som det i skapandet och bestämmande av sina egna liv, livet som är runt dem samt samhällena de lever i (James & Prout 2015).

4.2 Barnet som objekt och aktör

När det har forskats om barns delaktighet har det tagits fram teoretiska begrepp som är till hjälp för oss att förstå barnets olika roller inom den sociala barnvården. Barnet som objekt eller aktör är exempel på detta. Synen på barn som objekt kommer från förr i tiden när barnen inte sågs som egna individer utan ett objekt som behövde skydd och omsorg (Ponnert & Rasmusson 2015). Det ansågs att barnet skulle anpassa sig till vad som ansågs som önskvärt enligt samhällets normer och föreställningar. Barnens upplevelser var ingenting som togs hänsyn till (Halldén 2007). James och Prout (2015) tycker att varje barn ska ha en viss status beroende på sin kontext och barnets specifika behov. Utifrån denna kontext och dessa behov handlar barnen och skapar sina egna förutsättningar vilket kommer att påverka deras livssituation (James & Prout 2015; Cederborg 2018). När synen på barn som aktör kombineras med förståelsen för att barnet lever i relation till, och påverkas av, sin kontext görs det också lättare att kunna förstå att barnet skapar egna strategier för att kunna handskas med sin egen vardag (Cederborg 2018).

Aktörsperspektivet betyder att barnet ses som ett aktivt subjekt, en kompetent aktör. Barnet ses som en aktör som har eget handlingsutrymme och som är med och skapar sin egen utveckling och socialisation (Ponnert & Rasmusson 2015). Barnet ska få möjlighet att få göra sig själv hörd och ses som kapabel till att kunna ge information om sig själv, sina erfarenheter och sitt liv. Socialtjänsten bör betrakta barn som aktiva, kunniga och sociala och deras åsikter ska tas i beaktning (Cederborg 2018). Aktörsperspektivet är sammankopplat till barnets rättigheter i att vara delaktiga samt ha inflytande. Det finns ett spänningsförhållande mellan synen på barnets rätt till delaktighet samt synen på barnet som något som behöver skyddas. Indelningen av objekt- eller aktörsperspektivet kan i och med detta ses som alltför stereotypa för att förklara komplexiteten som finns när det kommer till barnvårdsärenden (Ponnert & Rasmusson 2015).

4.3 Barnperspektiv eller barns perspektiv

Som nämnts innan ska alla beslut som rör barn ska tas med hänsyn till barnets bästa vilket innebär att besluten ska innefatta ett *barnperspektiv*. Halldén (2003) menar att det är viktigt att skilja på barnperspektiv och barnets perspektiv, och skillnaden mellan dem är vem som formulerar perspektivet. Med ett barnperspektiv menas att verka för barns bästa utifrån de vuxnas perspektiv där information från barnet själv inte alltid är nödvändigt (Halldén 2003).

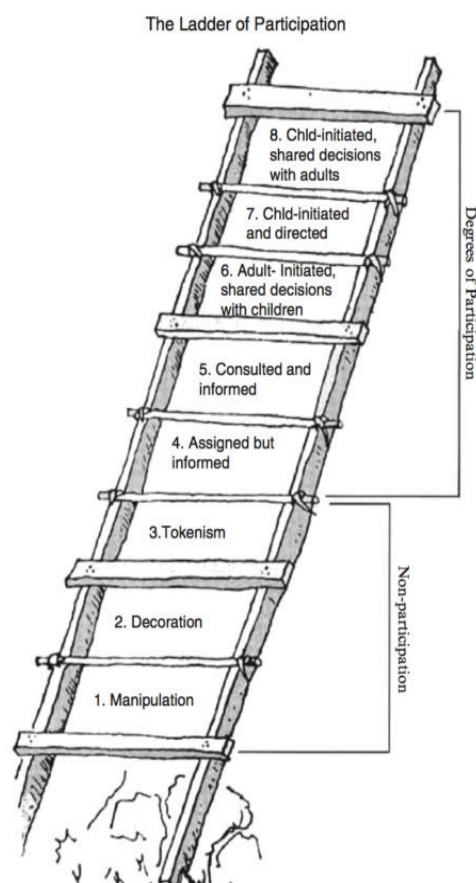
Barnperspektivet skapas alltså av vuxna människor som vill rekonstruera barns perspektiv så realistiskt och medvetet som möjligt genom vetenskapliga koncept som är till för barnens egen förståelse för sin egen verklighet och dess egna handlingar (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2010). Författarna menar att detta perspektiv exkluderar alla teorier om barn och barndom som inte hjälper vuxna att förstå världen ur barns perspektiv. Detta till trots så är barnperspektivet ändå centrerat kring barn men kommer alltid att företräda vuxnas objektivering av barn (ibid.).

Barnets perspektiv är däremot barnets egen synvinkel på saker och tar form utifrån barnet själv. Barnets perspektiv företräder alltså barnens erfarenheter och förståelse av sin egen verklighet (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2010). Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att en förutsättning för barns delaktighet och inflytande är möjligheten att kunna ta barns perspektiv. Och en förutsättning för att se till barns perspektiv är att barnen själva tillåts bilda egna sätt att se och uppfatta världen på. Det är också viktigt att vuxna har ett förhållningssätt som tar tillvara på barnets perspektiv och som genererar reellt inflytande i frågor som rör barnen. En del i att åstadkomma barns inflytande är att lyssna och tolka barnens ord och beteenden men det är även viktigt att ta barns ageranden på allvar och att de får vara delaktiga i processerna. När barnen ser att deras perspektiv tas till vara på, blir tagna på allvar och bemöts på ett respektfullt sätt har barnets perspektiv uppnåtts (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003). Enligt artikel 12 i barnkonventionen har som nämnts innan barnet rätt att bilda egna åsikter och ska fritt få uttrycka dessa i frågor som rör barnet vilket innebär att barns perspektiv ska tillmätas betydelse (UNICEF Sverige 2018).

4.4 Barns delaktighet

Med barns delaktighet ämnas bland annat utjämna den ständiga maktasymmetrin som finns mellan vuxna och barn för att få dem mer integrerade i samhället (Nordenfors 2010). Två förutsättningar till barns delaktighet är att barnet ges chansen att bli delaktigt och dels att hänsyn till barnets perspektiv tas så de själva får möjligheten att bli demokratiskt aktiva individer (Pramling Samuelsson, Sommer & Hundeide 2010). Om vi ser tillbaka historiskt har barn inte inkluderats i demokratiska processer då barn inte setts som kapabla nog att få vara delaktiga men i och med att barnkonventionen blivit lag kan det ses som ett tecken på förändring

(Nordenfors 2010). Delaktighet har ingen specifik modell att utgå ifrån utan har istället olika dimensioner som varierar beroende på vilken utgångspunkt som intas. Barns delaktighet kan därför också ha olika dimensioner som inkluderar olika nivåer och syften. En modell om barns delaktighet som Hart (1992) har formulerat är *delaktighetstrappan* (The Ladder of Participation) vars syfte är att verka som en början till att inkludera barn i processer och göra dem delaktiga. Trappan kommer från början från Sherry Arnsteins delaktighetsstege som handlar om vuxna medborgares delaktighet i planeringsprocesser i USA (The Citizen's Handbook 2021). Hart har dock omarbetat den med nya kategorier som lämpar sig för barns delaktighet.

Figur 1.

Trappan består av åtta trappsteg som är indelade i två nivåer. Det första och andra trappsteget, *manipulation* och *decoration*, eller manipulation och dekoration handlar om att vuxna på olika sätt använder barn och gör dem delaktiga i olika syften. Dock görs barnen själva inte medvetna om det. *Tokenism* eller symbolism, som är det tredje steget står för när barn blir givna en röst

men samtidigt inte blir inkluderade i val av ämne eller hur de tänker om det. De får heller ingen, eller väldigt liten, chans att formulera egna åsikter i frågan. Dessa första tre trappstegen tillhör första nivån som står för *icke-delaktighet* (Hart 1992).

Nästa nivå innefattar olika *grader av delaktighet* och den första graden av delaktighet beskrivs i steg fyra, *assigned but informed* eller “anvisad, men informerad”. Detta steg innehåller de krav som måste uppfyllas för att barn ska börja betraktas som delaktiga. Dessa krav inkluderar att barnet har förståelse för meningen med processen, att de är medvetna om vem som beslutade att involvera dem och varför. De tillreds en meningsfull roll och deltar frivilligt efter de fått förklarat vad syftet innebär (Hart 1992). Steg fem, *Consulted and informed*, “konsulterad och informerad” innehåller också kraven i steg fyra men utvecklas ytterligare genom att barnen ges en chans att även uttrycka sig. Steget innefattar en process som vuxna driver men som barnen har fått förståelse för och deras åsikter om processen tas på allvar (Hart 1992). Det är först vid det sjätte steget *adult-initiated, shared decisions with children*, eller “beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn” som det verkliga deltagandet uppnåts. Processen är fortfarande driven och initierad av de vuxna men barnen tillåts vara en del av beslutsfattandet (Hart 1992).

Den näst sista dimensionen av delaktighet, steg sju, *child-initiated and directed* eller “initierat och styrt av barn” handlar om processer där barnen styr och tar egna initiativ, men vuxna finns ändå med för stöd (Hart 1992). Det sista trappsteget av delaktighet, steg åtta, *child-initiated, shared decisions with adults*, eller som Nordenfors (2010) skriver “beslutsfattande initierat av barn, delat av vuxna” är det steg som Hart (1992) anser som den högsta punkten av barns delaktighet. Målet är inte att barnen helt själva, på egen hand, ska agera, målet är att barnen på eget initiativ ska våga agera och när de behöver även kunna ta hjälp av vuxna. För att detta ska vara möjligt är en förutsättning att barn känner sig delaktiga och litar på att deras åsikter blir respekterade (Nordenfors 2010). Dimensionerna av delaktighet lämpar sig olika beroende på situationen. Det sista trappsteget är därför inte alltid automatiskt målsättningen eller det bästa för stunden. Valfrihet måste alltså få vara en viktig del av delaktighet då delaktighet i alla former inte alltid är optimalt eller ens möjligt (Nordenfors 2010).

5. Metod

I följande avsnitt behandlas studiens genomförande. En diskussion om metodval och urvalsprocess kommer att föras samt en reflektion kring studiens reliabilitet och validitet. Det kommer också föras en diskussion kring de etiska överväganden som varit aktuella genom studiens gång. Detta avsnitt tar även upp arbetsprocessen som varit under studiens gång samt arbetsfördelningen som skett.

5.1 Metodval

Denna studie antar en kvalitativ metod som utgångspunkt men där huvudresultatet också kommer presenteras med hjälp av vissa kvantitativa termer. Kvalitativa forskningsmetoder är ofta mer tolkande än kvantitativa metoder och tonvikten läggs på att analysera data med hjälp av ord. Detta skiljer sig från kvantitativ forskning där data oftast analyseras med hjälp av siffror. Det som studeras i kvalitativ forskning är människor i sina naturliga miljöer samt meningen med dessa människors olika beteenden medan det i kvantitativ forskning forskas i en styrd eller konstlad situation (Bryman 2016). Den kvalitativa metoden har kommit att bli en allt mer populär metod inom samhällsforskningen där forskarna eftersträvar en nära relation till undersökningsdeltagarna. Den kvalitativa metoden är oftast flexibel för att forskningsdeltagarnas egna berättelser ska få komma fram i processen (Ahrne & Svensson 2015). Kvalitativ forskning innehåller olika typer av metoder och den metod som används i denna studie är dokumentanalys. Kvantitativ innehållsanalys kommer till viss del också användas för att stärka studiens kvalitativa huvudresultat. Det är av vikt att poängtera att den kvantitativa metoden i studien endast används som ett hjälpmedel för att förstärka det kvalitativa resultatet.

5.2 Genomförande av kvalitativ dokumentanalys samt kvantitativ innehållsanalys

5.2.1 Genomförande av kvalitativ dokumentanalys

Då studiens empiriska material består av dokument är studien en dokumentstudie. Bryman (2016) skriver att dokument inte är något som helt avspeglar verkligheten utan snarare är något

som formulerats med ett specifikt syfte i en specifik kontext och bör därför ses för vad de egentligen är. Därför krävs det ofta många olika slags källor för att kunna styrka dokumenten. Studiens analysmaterial består av offentliga handlingar vilket enligt Bryman (2016) betyder att officiella dokument från statliga myndigheter studeras.

5.2.2 Genomförande av kvantitativ innehållsanalys

Kvantitativ innehållsanalys är en forskningsteknik som behandlar en objektiv, systematisk och kvantitativ beskrivning av det faktiska eller observerbara innehållet i dokument. Innehållsanalys är en metod där analys av dokument sker på ett systematiskt och replikerbart sätt. Syftet är att kvantifiera innehållet utifrån kategorier som utformats på förhand vilket innebär att bakomliggande teman i de dokument som analyseras eftersöks (Bryman 2016). Temat som togs fram var ”objektperspektiv eller subjekt-/aktörsperspektiv”. Temat valdes för att kunna utläsa hur ofta barnet beskrevs som ett objekt i analysmaterialet eller hur ofta de fick en framträdande roll som ett subjekt eller en aktör. Antalet objekt- och subjektspositioner i domarna räknades sedan utifrån ett antal framtagna kriterier (se [5.6 Kriterium för objektperspektiv och subjekt-/aktörsperspektiv](#)) för att få ett överskådligt resultat (se [figur 3](#)). Detta blev en form av kodning. Metoden valdes därmed för att förtydliga och förstärka det resultat som framkommit genom den kvalitativa dokumentanalysen.

5.3 Urvalsprocess

LVU-domar begärdes ut från fyra olika förvaltningsrätter från fyra större städer i Sverige. En större geografisk spridning och variation ville därmed skapas för att kunna anonymisera domarna, och barnen i domarna, i största möjliga utsträckning. Domarna togs fram genom kontakt med de fyra olika förvaltningsrätterna. Via mail begärdes 20 slumpvist valda LVU-domar ut från 2018–2020 i de fyra städerna. 20 stycken från varje förvaltningsrätt begärdes ut då det ansågs vara lagom mängd då misstanke fanns om att många utav domarna skulle falla bort på grund av studiens kriterier. Av dessa totalt 80 domar var det 38 stycken som uppfyllde studiens kriterier. Dessa 38 domar lästes sedan igenom var för sig och 10 stycken valdes ut som underlag för studien. 10 domar valdes ut för att det var dessa domar som reflekterade studiens syfte och frågeställningar på bästa sätt samt att studiens utformning inte tillät analys av fler.

Ett målinriktat urval har använts i studien. Bryman (2016) menar att de flesta kvalitativa studier innehåller ett målinriktat urval av något slag. Målstyrda urval är en form av icke-sannolikhetsbaserade urval där forskaren inte strävar efter att slumpmässigt välja ut material till studien. Ett urval som speglar den variation som finns i ursprungsmaterialet görs för att som forskare kunna välja material som ska skilja sig åt med hänsyn till viktiga aspekter eller egenskaper (Bryman 2016). Det finns olika typer av målstyrda urval och den generiskt induktiva kvalitativa modellen har använts. Vid användandet av generiskt målstyrda urval formuleras kriterier som behandlar det som krävs för att kunna svara på studiens forskningsfrågor. Dessa kriterier används sedan för att välja ut och identifiera specifika fall eller kontexter till studien, därefter görs ett urval från fallen som identifierats (Bryman 2016). De 10 domar som valdes som underlag för studien var de som framställde de teman som skapats på bäst sätt och de valdes ut för att spegla den variation som fanns i alla domar.

Namn	Antal barn	Ålder	Paragraf
Dom 1	1	14	§ 3
Dom 2	1	13	§ 2
Dom 3	1	14	§ 3
Dom 4	1	8	§ 2
Dom 5	1	14	§ 2
Dom 6	1	5	§ 2
Dom 7*	1	13	§§ 2 och 3
Dom 8	2	5 och 8	§ 2
Dom 9	3	5, 7 och 9	§ 2
Dom 10	1	8	§ 2

(Figur 2). Innefattar de enskilda domarnas innehåll utifrån vissa relevanta kriterier. Domarna har döpts till “Dom 1”, “Dom 2” och så vidare för att anonymisera domarna och dessa namn kommer användas under studiens gång.

*Dom 7 ansökte socialtjänsten om beredande av vård enligt LVU med både 2 och 3 §§ men endast § 3 blev bifallet av förvaltningsrätten.

5.3.1 Urvalskriterier

Urvalet utgår från fyra olika kriterier. Kriterierna skapades för att domarna skulle vara så relevanta som möjligt i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. En samstämmighet bland de domar som valdes ut eftersträvades. De fyra olika kriterierna var följande:

- **Att domarna skulle beröra icke-processbehöriga barn** - De domar som valdes ut fick bara innefatta barn under 15 år som saknar rätten att representera sig själva under domstolsförhandlingarna. Denna avgränsning gjordes då barn som är över 15 år som part i ett mål har rätten att representera sig själv och får därför en annan möjlighet att framföra sina åsikter och tankar än icke-processbehöriga barn vars åsikter framförs genom en ställföreträdare. Det var av större intresserade av att se hur de yngre barnen fick komma till tals och beskriva sin situation och sina åsikter.
- **Att barnen inte skulle vara yngre än 4 år** - Då det tidigt sattes en övre åldersgräns diskuterades det också om att sätta en yngre åldersgräns. En nedre gräns från 4 år valdes då barn enligt forskning kan berätta mer detaljerat och sammanhängande vid fyra års ålder och att det därför bör framgå i domarna varför det inte pratats med barn som är äldre (Hultman & Cederborg 2018). Diskussion fördes om även yngre barn skulle vara med då det vore intressant att se hur barn som saknar språkförmåga kommer till tals men detta blev för brett och hade det funnits mer tid och utrymme hade även detta varit intressant att studera.
- **Att domarna skulle beröra beredande av vård enligt 2 och/eller 3 §§ LVU** - Av domarna som begärdes ut fanns det några som behandlade andra typer av ärenden som till exempel umgängesbegränsning och ansökan om avslutande av vård enligt LVU. Syfte med studien var att undersöka domar som gällde beredande av vård och därför valdes de domarna som behandlade andra typer av ärenden bort. Både 2 och 3 §§ valdes eftersom det ansågs att barnens perspektiv och röster borde få ta plats och synas i båda typerna av domar.
- **Att i varje dom med fler än ett barn skulle alla barnen vara över 4 år**
I några domar var det fler än ett barn med och i många av dessa fall var minst ett av barnen under fyra år. Dessa domar sållades bort och det tog endast med domar där det endast var ett barn eller där alla barnen i domen var över fyra år.

5.4 Analyismetod (tematisk analys)

För att tolka studiens data användes en tematisk analys. Det innebär att man som forskare söker efter olika teman i empirin som analyseras. De teman som framkommer beskrivs ofta med hjälp av citat. Tematisk analys innebär att ett eller flera teman identifieras utifrån forskaren och dess data (Bryman 2016). Den tematiska analysen handlar om berättelsernas innehåll, alltså det som sägs och beskrivs (Rennstam & Wästerfors 2015). Ett tema är oftast någonting som är kopplat till studiens syfte och forskningsfrågor samt någonting som ger forskaren en teoretisk förståelse av empirin. Ett tema skapas ofta genom att till exempel repetitioner, likheter, skillnader eller avsaknad av data upptäcks i empirin. Det är viktigt att temat är relevant för studiens syfte och att det inte är någonting som skapas bara för att det till exempel repeteras flera gånger (Bryman 2016).

De domar som bildade studiens empiri lästes igenom var för sig flera gånger och därefter skapades tillsammans teman för att underlätta den fortsatta bearbetningen. De teman som togs fram var teman som upplevdes utgå från studiens syfte och forskningsfrågor. Citat som passade in på studiens valda teman togs därefter fram. I och med att flertalet (38 stycken) domar lästes igenom innan de olika teman skapades så blev bilden lite bredare av vad som togs upp i domarna och därefter bildades studiens teman för en vidare analys. Anledningen till att en tematisk analys valdes som analysmetod var för att studera om det fanns några skillnader eller likheter i domarna och hur dessa skillnader och likheter i så fall tog sig uttryck. Repetitioner av studiens teman var också något som ämnade studeras och analys av teman som återkom kontinuerligt genom alla domar var också av intresse. Vad som inte fanns med i domarna ville också studeras, till exempel avsaknad av barns röst och delaktighet.

5.5 Arbetet med domar

Tillvägagångssättet för arbetet med domarna har varit att göra en tematisk analys av dokumenten. Det innebär att analys av materialet, det vill säga domarna, gjorts och tre återkommande teman har hittats. Domarna lästes igenom var för sig och diskuterades allt eftersom något intressant hittats. En diskussion fördes kring om samma uppfattning delades. Genom att se olika likheter och mönster i materialet skapades studiens tre teman som sedan presenterades i form av illustrerande citat. Dessa teman omarbetades flera gånger eftersom det

fanns många olika perspektiv att se dem utifrån. En fast utgångspunkt som fanns när domarna lästes var dock att det söktes efter hur barnen framställts på olika sätt. Till slut kom teman som “Barnet som moget och delaktigt”, “Barnet som omoget och delvis delaktigt” och “Barnet som osynligt” till. De 10 domarna som valdes ut som underlag var de domar som ansågs representera studiens teman bäst. För att göra analysen och temana så tydliga som möjligt fokuserades även på hur barnen i form av subjekt och objekt framställdes i domarna. Trots att studiens citat endast är utplockade från de 10 domar som valdes ut har olika teman och mönster kunnat ses i alla de 38 domar som lästes.

5.6 Kriterium för objektperspektiv och subjekt-/aktörsperspektiv

Nedanstående kriterium är en del av den kvantitativa innehållsanalys som använts för att förstärka resultatet som framkommit i den kvalitativa dokumentanalysen. I studiens resultat kommer stort fokus att ligga på barnet som objekt eller barnet som subjekt/aktör, det vill säga barnet som föremål eller individ. Dessa begrepp kommer användas för att tolka när barn som subjekt/aktör får komma till tals genom sin egen röst och berättelse samt när barnet som objekt endast får sin röst hörd via någon vuxen. Med objektperspektiv menas att barnets bästa baseras på erfarenhet och vetenskap och med subjekt-/aktörsperspektivet menas att barnet själv får uttrycka vad hen anser som bäst för sig själv utan påverkan från vuxna (Schiratzki 2019). Schiratzki (2019) skriver att både ett objekt- och subjekt-/aktörsperspektiv behövs för att kunna tolka barnets bästa. Detta krävs också för att inte inskränka artikel 8 i Europakonventionen som handlar om rätten till familje- och privatliv. Nedan följer kriterium som togs fram för att räkna ut hur många gånger barnen i domarna beskrevs utifrån ett subjekt-/aktörsperspektiv eller utifrån ett objektperspektiv.

Kriterium för objektperspektiv i domar:

För att barnet skulle komma fram som ett objekt i domarna fokuserades det på där barnets röst eller vilja blev skildrade av vuxna. Det var när professionella och vuxna överlag pratade om barnet. Några exempel är:

”[Barnets namn] har behov av...” (Dom 7)

”[Barnets mamma] vill att [barnets namn] ska...” (Dom 6)

”Det är [barnets namn] som har behov av...” (Dom 5)

”Det finns misstankar om att [barnets namn] har varit utsatt för...” (Dom 4)

”Hens diagnoser skulle kunna vara orsaker till...” (Dom 1)

“Personer med [barnets namn]s diagnoser kan uppfatta...” (Dom 7)

Kriterium för subjekt-/aktörsperspektivet i domar:

Det kan finnas många olika sätt ett barn kommer fram som ett subjekt i en dom. Det som fokuserades på i domarna var när vuxna och professionella framställde barns röster som att det var någonting barnen uttryckligen hade sagt. Det skulle framgå att barnet själv hade uttryckt detta genom att säga, känna, visa eller önska något. Några exempel är:

”[Barnets namn] har berättat att ...” (Dom 9)

”Hen uppger själv att...” (Dom 7)

”Hens eget önskemål är att...” (Dom 5)

”[Barnets namn] beskriver tydligt att...” (Dom 2)

”Med egna ord beskriver hen...” (Dom 2)

”[Barnets namn] har anfört...” (Dom 1)

5.7 Reflektion kring studiens genomförande och tillförlitlighet

För att bedöma kvaliteten av en studie är trovärdighet och tillförlitlighet två viktiga faktorer. Dessa faktorer innebär att det som mätts är det som skulle mätas (validitet) och att det går att lita på den data som samlats in (reliabilitet) (Jacobsen 2010). Under studiens gång har det ständigt förts en diskussion kring att resultatet inte beskriver endast en sanning utan att det finns flera och att resultatet som framkommit inte heller är generaliserbart. Det har också förts en diskussion kring rollen som forskare och hur det påverkat resultatet. Det kan dock ses som en bra sak att vara två under uppsatsens gång och att båda två har tolkat empirin och fört diskussioner om denna. Diskussionerna har hjälpt oss att förstå fler synsätt och att bli mer medvetna om empirin. För att kunna garantera att studien granskar det den avser granska har allt med forskningsprocessen dokumenterats. Dokumentation har gjorts om varför vissa beslut har tagits och hur besluten har kommit fram till. Hela processens tillvägagångssätt har dokumenterats för att eftersträva en tydlig transparens för de som läser studien.

Enligt Bryman (2016) finns det olika beskrivningar av verkligheten, det finns en medvetenhet om att empirin, det vill säga domarna, är gjorda i en kontext och att det som kommer fram genom domarna har filtrerats genom förvaltningsrätten. Tillgång till det material som ligger bakom förvaltningsrättens bedömning har ej funnits och går alltså inte kolla om domarna stämmer överens med de underlag som de är baserade på. Endast en del av ett urval av uppgifter som kommer fram i domarna har tagits del av. Det går inte heller att säga helt säkert att det som står i domarna stämmer med det som står i dokumentet det är taget ifrån. Det går därmed inte försäkra sig om att det som står skrivet i domen stämmer med vad respektive medverkande har sagt eller lagt fram. Utgångspunkten är dock att varje medverkandes anförande stämmer så gott som möjligt då förvaltningsrätten skulle förlora stor trovärdighet om det som står i domarna skiljer sig från det som sagts av de olika aktörerna.

För att skapa valida resultat lästes domarna igenom individuellt för att sedan föra en gemensam diskussion kring det som framkommit. Detta sågs som en form av triangulering där resultatet skulle dubbelkollas och där ytterligare ett perspektiv ville fås. Triangulering innebär att mer än en metod eller datakälla används, till exempel två observatörer eller flera teorier, för att dubbelkolla och få ytterligare perspektiv på datan (Bryman 2016). Under diskussionens gång insågs det att mestadels samstämmiga resultat framkommit.

5.8 Etiska överväganden

I syfte att skydda den enskilda individen från skada ska etiska hänsynstagande alltid göras vid forskning som handlar om människor. För att forskaren ska kunna reflektera över sin studies påverkan på forskningsdeltagarna ska kännedom finnas om relevant lagstiftning och forskningsetiska kodex (Vetenskapsrådet 2017). För att kunna skydda den enskilda individen och människovärdet finns Lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor. Under hela studiens gång bör det föras diskussioner om och göras avvägningar med aktning till god forskningsetik. Forskningens vinst och nytta bör vägas mot risken för att skada (Vetenskapsrådet 2017).

I studien har domar från förvaltningsrätten använts. Dessa domar är allmänna handlingar men trots det så är informationen i innehållet som berör framförallt barn i utsatta livssituationer av känslig grad och det är inget som kan bortses från. Att skydda barnens integritet och inte heller vara anledningen till att deras utsatthet ökar var av stor vikt. I enlighet med Vetenskapsrådet (2017) har de uppgifter som framkommit under studien behandlats med aktning för de enskilda individerna. Studien ämnar inte att personer ska kunna kännas igen baserat på de uppgifter som finns med i uppsatsen. Namn, personnummer, adresser eller andra uppgifter från domarna kommer därför inte att tas med i studien. Målnummer på domarna samt vilka förvaltningsrätter handlingarna begärts ut från kommer inte heller skrivas ut, detta för att försvåra identifieringen av enskilda personer. Handlingar från fyra förvaltningsrätter istället för en eller två har begärts ut vilket i sin tur också försvårar identifieringen.

I Vetenskapsrådet (2002) finns de fyra forskningsetiska riktlinjerna för samhällsvetenskaplig forskning. Dessa fyra riktlinjer är till för att tillgodose individskyddskravet. De fyra riktlinjerna är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). Informationskravet betyder att forskaren ska berätta för forskningsdeltagarna om studiens syfte och dess moment. Det ska också informeras om att deltagandet är frivilligt och att forskningsdeltagarna när som helst ska kunna avbryta sin medverkan (Bryman 2016). Samtyckeskravet innebär att samtycke ska ges från forskningsdeltagarna. Är det barn under 15 år ska samtycket inhämtas från vårdnadshavarna (Vetenskapsrådet 2002). Konfidentialitetskravet innebär att forskningsdeltagarna ska få vara anonyma och att överenskommelse görs om vad som ska ske med det insamlade materialet under studiens gång. Det innebär att data som är privat och skulle kunna avslöja den enskilda individens identitet ska beaktas med varsamhet så att detta inte sker (Kvale & Brinkman 2014). Nyttjandekravet betyder att insamlad data och uppgifter som berör enskilda personer bara får användas till forskningssyfte. Information får inte heller vara grunden för beslut som kan påverka individen (Vetenskapsrådet 2002; Bryman 2016).

De domar som arbetats med är som sagt allmänna handlingar men dessa kommer inte att användas till någonting annat än studien. Efter att studien är färdig kommer domarna att raderas och nyttjandekravet kommer således inte frångås. Trots samtyckes- och informationskravet har kontakt inte tagits med de enskilda individerna som våra domar berör då detta förmodligen hade

gjort mer skada än nytta. Detta för att alla studiens enskilda forskningsdeltagare är yngre än 15 år och samtycke hade då behövt hämtas från vårdnadshavarna. Det kan vara av ytterst känslig karaktär att kontakta vårdnadshavarna för ett samtycke då det enligt domsluten kan antas att många av de enskilda barnen inte bor tillsammans med sina vårdnadshavare. Diskussion kring att det inte vore etiskt korrekt att kontakta vårdnadshavare vars barn har en pågående placering enligt LVU har förts. För att kunna uppnå konfidentialitetskravet har som tidigare nämnts avidentifiering av handlingarna gjorts för att minska risken för identifiering av personerna i domsluten. Valet har gjorts att inte ha med några personers namn i studiens citat vilket istället har ersatts med till exempel "[barnets namn]" eller "[mamman]". Varje dom har getts ett nummer mellan 1–10 och vid varje citat har det också stått med vart citatet är taget från (socialnämndens ansökan, förvaltningsrättens beslut, ställföreträdaren eller vårdnadshavaren). Pronomen har gjorts könsneutrala (hen) för att minska risken för identifiering. Barnets ålder har dock tagits med då detta är någonting som är av relevans för studiens syfte. Det finns trots allt fortfarande en risk för att information som kommer fram i studien går att leda till de enskilda individerna men bedömningen görs att denna risk är väldigt liten.

5.9 Arbetsprocess

Under genomförandet av studien har arbetet fördelats lika mellan båda parterna. Studien har inneburit många givande diskussioner och diskussioner har förts genom hela processen. Båda parter har varit delaktiga i uppsatsens alla delar och har olika åsikter kommit fram har en gemensam ståndpunkt tagits tillsammans. Arbetet har inneburit en chans att diskutera och fördjupa kunskaperna om ett intressant ämnesområde. Studien har till största del skapats genom ett gemensamt arbete vilket har underlättat för eventuella diskussioner och frågor. På grund av rådande situation med Covid-19 har fysiska träffar inte skett i den utsträckning som önskats, men träffar via digitala plattformar har skett. Det har också skapats ett gemensamt Google Docs vilket har underlättat arbetet på distans då båda parter arbete har kunnat följas löpande.

6. Resultat och analys

I detta kapitel kommer studiens resultat och analys att presenteras och knyta an till teoretiskt valda begrepp och tidigare forskning kring området. Resultat och analys kommer även presenteras i förhållande till studiens frågeställningar:

- Hur beskrivs barn utifrån aspekterna “ålder” och “mognad” i LVU-domar?
- Vilken hänsyn tas till barnets perspektiv i domslutet?
- Hur framställs barns delaktighet i LVU-domar?

För att göra det lättare för läsaren kommer resultat och analys delas in i tre olika teman som tagits fram under analysprocessen, “barnet som moget och delaktigt”, “barnet som omoget och delvis delaktigt” och “barnet som osynligt”. En diskussion om objekts- och subjekt-/aktörsperspektiv i domarna kommer också att föras.

6.1 Inledning

Under studiens gång har det fokuserats på vuxnas/professionellas framställning av barns röster. Under analysprocessen uppstod det olika teman i hur barns röster träder fram i domarna, hur barn porträtteras samt vilken hänsyn som tas till barns röst i domslutet. Dessa teman kommer bilda resultatet som kommer presenteras och analyseras med hjälp av citat som exempel. Det kommer under varje citat framgå från vilken dom citatet kommer samt från vilken part det kommit, det kan vara från vårdnadshavare, ställföreträdare, förvaltningsrätten eller socialnämnden. Det är av vikt att poängtera att intentionen med studien inte är att ifrågasätta socialsekreterares bedömningar gällande enskilda barn och behovet av vård enligt LVU. Det är inte heller intentionen att ifrågasätta förvaltningsrättens bedömningar och beslut i domarna.

6.2 Objektperspektiv eller subjekt-/aktörsperspektiv

Vid bearbetning av empirin framkom i hur liten utsträckning barnen gjordes delaktiga och hur lite plats barnens röst fick i domarna. Rubriken syftar till att tydliggöra det som upptäcktes vid bearbetningen av empirin och för att stärka resultatet.

Det pratades nästan alltid *om* barnen i domarna och det var sällan barnen hördes utifrån vad de själva hade sagt eller känt. Det var nästan alltid vuxna, föräldrar eller professionella som pratade om barnet. Barnet framställdes oftare som en bisittare, ett objekt, än som en egen individ med handlingsförmåga och möjlighet att påverka sitt eget liv. Det räknades ut hur många gånger det pratades *om* barnen, det vill säga ett objektperspektiv, och hur många gånger det framkom någonting som barnen själva sagt, ett subjekt-/aktörsperspektiv. (Se figur 3).

	Dom 1	Dom 2	Dom 3	Dom 4	Dom 5	Dom 6	Dom 7	Dom 8	Dom 9	Dom 10	Totalt
Objekt	48	50	26	23	37	3	50	23	43	50	353
Subjekt	3	37	4	0	12	0	9	12	13	0	93

(Figur 3). Översikt av antal subjekt-/aktörsperspektiv och objektperspektiv i respektive dom.

Figur 3 visar att det endast finns 93 subjekt-/aktörsperspektiv i domarna jämfört med de 353 gånger ett objektperspektiv framkommit. Här framkommer det tydligt hur mycket fler gånger det faktiskt pratas *om* barnen än när deras egen röst får framkomma. Det syns också att det i många av domarna (dom 4, dom 6 och dom 10) inte finns ett enda subjekt-/aktörsperspektiv med. Det innebär alltså att barnen inte har fått framföra sina åsikter en enda gång i allt det material som tagits del av. Som mest sågs 37 subjekt-/aktörsperspektiv i en dom, i samma dom fanns det 50 stycken objektperspektiv. Genomgående i samtliga domar framträder alltså objektpositionerna tydligare.

6.3 Barnet som moget och delaktigt

I vissa domar framställs barnen som mogna och trovärdiga och barnens röst får en framträdande roll. Nästkommande tre citat kommer från en LVU § 2 dom gällande en 13-åring och i detta första citat baseras socialnämndens ansökan om vård enligt LVU på olika uppgifter som barnet själv lämnat till socialtjänsten. I nämndens ansökan framkommer barnets röst tydligt och hens berättelse ifrågasätts inte:

[Barnets namn] ger många och tydliga exempel som visar på att mamman har en långvarig och omfattande överkonsumtion av alkohol där hon också medvetet försöker förmå [barnets namn] att inte berätta om sin situation för exempelvis socialtjänst och läkare. [...] [Barnets namn] uppgifter har varit konsekventa under hela utredningstiden och vid tidpunkten inför förhandlingen. Det finns ingenting anmärkningsvärt i uppgifterna i sig som väcker frågor. (Dom 2. Socialnämndens ansökan)

Detta citat bygger på barnets röst och hens berättelse. Här syns det tydligt att barnet varit delaktigt i processen och blivit lyssnad till samt tagen på allvar. Beskrivningen som barnet gör blir till en sanning då det utan tvivel beskrivs som att det är någonting som *har* hänt. Eftersom socialnämnden har grundat sin ansökan i barnets egen berättelse så gör de också en bedömning att det som barnet har uppgett är tillförlitligt. Att förvaltningsrätten lyfter att barn förstår vilka konsekvenser deras utlåtande kan leda till blir ett sätt att framställa barn som mogna och ansvarsfulla. Förvaltningsrätten bedömer barnet som kapabel till att framföra sin berättelse:

Förvaltningsrätten konstaterar att [Barnets namn] är 13, snart 14 år gammal. Hen är så pass stor att hen förstår konsekvenserna, för hen själv och för sin mamma, av att lämna uppgifterna [...] Förvaltningsrätten finner därför att [barnets namn] uppgifter är såväl trovärdiga som tillförlitliga och anser att det med tillräcklig grad av säkerhet är utrett att samtliga de missförhållanden som [barnets namn] har berättat om också har förekommit. (Dom 2. Förvaltningsrätten)

Här framställer förvaltningsrätten barnet som moget samt trovärdigt och beskriver barnet som ”stort nog”. Mognaden bedöms i förhållande till barnets ålder och förvaltningsrätten menar att barnets uppgifter ska bedömas som trovärdiga. Precis som Hultman, Höjer och Larsson (2020) tar upp i sin forskning ska barnets delaktighet inte begränsas genom att hänvisa till ålder och mognad på barnet vilket det här inte har gjort. Här tar förvaltningsrätten tydligt ställning för barnet. Motiveringen till detta ligger i trovärdigheten hos barnet och beslutet grundas i detta. Det behövs alltså inte alltid konkreta bevis för att någonting ska ses som sant utan det utgörs här av att barnet beskrivs som moget och trovärdigt. Både socialnämnden och förvaltningsrätten menar att barnet i dom 2 är en aktör som kan påverka sin egen livssituation och som själv kan

avgöra vad som är bäst för sin egen del. Förvaltningsrätten menar att barnets berättelse är trovärdig och de fokuserar på barnets ålder i förhållande till mognad och trovärdighet. Nästa citat fokuserar istället på barnet som moget och tillförlitligt. Barnet beskrivs här som en aktör med förmågan att handla på egen hand:

[Barnets namn] kontaktade på egen hand socialjouren den [datum] [månad] 2018 och berättade då att hen inte orkar med sin hemsituation längre. Hen uppgav att hen levt i denna situation under en lång tid, att hens kropp inte orkar mer och att hen känner på sig att något kommer hända hen om hen inte tog hjälp. [Barnets namn] står fast vid sin berättelse och säger tydligt att hen är både rädd för, och inte vill flytta hem till, sin mamma. (Dom 2. Socialnämndens ansökan)

Här beskrivs barnet tydligt som en kompetent aktör som har handlingsförmåga. Genom att beskriva att barnet har vetskap om att något kommer hända om hen inte kontaktar socialtjänsten visar det på att barnet är insatt och förstår att hen kan påverka sitt liv genom sina handlingar. Socialnämndens ansökan ger en känsla av barnet som kompetent och moget. De beskriver att barnet är tydlig i det hen säger samt att stor vikt läggs vid att hen har ringt in själv och lämnat uppgifter. Barnet har här lyssnats på och fått göra sin röst hörd vilket visar på att barnet också är delaktigt i sin egen utredning och hen bedöms vara väldigt trovärdig i sin berättelse. Dessa tre citat visar tydligt att hänsyn inte tagits till barnets perspektiv genom hela processen och i domslutet. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att det finns flera saker som behöver göras för att barnets perspektiv ska uppnås. Bland annat behöver barnens agerande tas på allvar och de bör göras delaktiga i processen vilket i detta fall har gjorts. Det upplevs också som att barnet har blivit bemött och behandlad på ett respektfullt sätt samt blivit lyssnad på och tagen på allvar vilket har gjort att barnets perspektiv uppnåtts (ibid.). Det går inte att veta hur barnet känner men utifrån citaten framgår det att barnets berättelse tagits på allvar samt att beslutet är grundat i vad barnet uppgett. I denna dom har olika dimensioner av delaktighet uppnåtts. Då barnet gjorts delaktigt och fått sin berättelse lyssnad på samt att det är berättelsen som ligger till grund för beslutet i domen uppfyller detta steg sex i Harts (1992) delaktighetstrappa. Men samtidigt, som kan urskiljas i detta sista citat, är det på barnets initiativ som processen har inletts. På steg åtta i delaktighetstrappan är målet inte att barnet ska sköta

allt själv utan att barnet ska våga agera själv och kunna ta stöd av vuxna vilket barnet i detta fall gjort.

I en LVU § 2 dom som berör två barn på 5 och 7 år återfinns ett exempel på hur vårdnadshavare vill framställa sina barn som opålitliga:

[Barnets namn 1] har lämnat motstridiga uppgifter om det påstådda våldet och [barnets namn 2] uppgifter är knapphändiga. Det finns inte några datum för de påstådda våldstillfällena. Tre personer som känner vårdnadshavarna har genom vittnesintyg gett en helt annan bild av familjen än vad utredningarna beskriver. (Dom 8. Vårdnadshavarna)

Genom att använda sig av ord som *knapphändiga* och *påstådd* för att insinuera en viss typ av bild av barnet blir det här tydligt att vårdnadshavaren vill underminera socialtjänsten och barnets trovärdighet. Här refererar vårdnadshavaren till vittnesintyg av tre personer i dess närhet för att styrka sina uppgifter om att de är bra vårdnadshavare. Vårdnadshavaren beskriver här barnet som icke trovärdigt. Det finns flera studier som visar på att domstolar i Sverige oftare tar ett föräldraperspektiv och ser till föräldrarnas rätt till sina barn snarare än till barnets bästa vilket Ryrstedt och Mattsson (2007) bland andra skriver om. Då föräldrarna i detta fall menar att barnen är opålitliga bevisar förvaltningsrätten i nästkommande citat hur de brutit mot denna trend och istället trott på barnet:

Utifrån vad som framkommit av hens berättelser framstår det som uppenbart att de är självupplevda. Hen bedöms även ha uppvisat en genuin oro inför eventuella konsekvenser av det hen berättat. (Dom 8. Förvaltningsrätten)

Förvaltningsrätten menar att barnet ska ses som trovärdigt på grund av vad och hur barnet berättat om händelserna. Förvaltningsrätten tar också upp att det inte finns någonting som tyder på att det barnet beskrivit inte är sant och de lyfter också att barnet förstår vad hens berättelse kan leda till och det i sin tur gör att barnet porträtteras som moget, ansvarstagande och

trovärdigt. Likaså gäller i följande citat som är taget från samma § 2 dom där stora delar av socialnämndens ansökan bygger på barnens egna ord och berättelse:

[Barnens namn] är båda mycket unga. Båda barnen har berättat om fysiskt våld i hemmet. Uppgifterna om våld har huvudsakligen framförts av [ena barnets namn] som i detalj beskrivit hur det har gått till samt vad hen känt. I samband med omhändertagandet har hen förklarat för [sitt småsyskon] att modern kommer få hjälp och att hon ska sluta slå. (Dom 8. Förvaltningsrätten)

Även här bygger citatet på ena barnets ord och berättelse. Trots att barnen är relativt unga ges dem en stor tillförlitlighet och det större av barnen beskrivs som förstående och väldigt moget genom sitt agerande mot sitt småsyskon. Det beskrivs hur det äldsta barnet förklarat och berättat om händelser i detalj vilket ger en bild av hen som moget. Ernberg et al. (2018) har i sin artikel skrivit om att mindre barn oftast inte behöver uppfylla lika många kriterier som äldre barn för att vara trovärdiga. I citatet är barnen båda mycket unga vilket tillsammans med detaljrikedomen i barnets berättelse har resulterat i att barnen ses som trovärdiga. Förvaltningsrätten menar att barnen ska ses som trovärdiga utifrån vad, och framförallt hur, de berättar saker. Azad och Leander (2014) skriver att det finns kriterier som bör uppfyllas när bedömning av vittnesmål ska göras. Barnets berättelse ska bland annat vara detaljrik, klar och rationell vilket beskrivningen från citatet visar på att den var. Barnen har också varit delaktiga i socialtjänstens utredning vilket kan avläsas genom hela domen. Förvaltningsrätten låter barnens perspektiv komma fram och de tar hänsyn till barnens berättelse i domslutet istället för att ta vårdnadshavarnas parti.

Följande citat kommer från en § 2 dom om ett 14 årigt barn. Barnet är placerat på ett boende och framställs som moget genom att det först påpekas att hen är rädd för att återvända till sin familj men att hen i framtiden gärna vill ha kontakt med dem:

Sedan utredningen avslutades har socialnämnden haft uppföljande samtal med [barnets namn]. Hen trivs på boendet och vill inte komma hem. [Barnets namn] uppvisar en stor

rädsla för att återvända till familjen. Hen är dock positiv till kontakt med familjen i framtiden men inte i dagsläget. (Dom 5. Socialnämndens ansökan)

Barnet beskrivs som ansvarstagande och moget eftersom hen visar på en förståelse om att det i dagsläget inte är läge att träffa sin familj men om hen ger det tid kommer det förhoppningsvis att gå. Barnet visar på att hen förstår sin situation och att hen gärna vill att det ska bli bättre, hen ses som en aktör och som mogen nog att fatta egna beslut. Att socialnämnden har haft uppföljande samtal med barnet innebär att barnet har fått vara med och vara delaktigt i sin placering. Det innebär också att socialnämnden har antagit ett barns perspektiv där de lyssnar på vad barnet vill. Det framgår tydligt att barnet inte vill komma hem och att socialtjänsten har lyssnat till detta då hen fortfarande bor kvar på boendet. Det framställs också i ansökan att barnet inte vill ha kontakt med sin familj och att hen inte heller behöver det. I delaktighetstrappan har barnet här uppnått det sjätte steget, alltså det första steget verkligt deltagande uppnås på (Hart 1992). Barnet får i detta steg vara en del av beslutsfattandet vilket detta citat visar på då barnets åsikter om det nya familjehemmet och känslorna om den biologiska familjen får vara en del av beslutsfattandet.

Sammanfattningsvis i de domar som lästs där temat om barn som moget, trovärdigt och delaktigt framkommer har alla professionella liknande inställning till barnet och dess berättelse. Alla lägger stor betydelse vid barnets berättelse, de tillmäts en trovärdighet och delaktighet och de beskrivs ofta som aktörer som påverkar sitt eget liv. Precis som Azad och Leander (2012) skrev i sin artikel är förvaltningsrätten noga med att i domarna beskriva hur barnen uppfyller kriterierna för trovärdighet. Detta resultat går att rikta kritik mot då domarna som tillhör detta tema endast är domar där socialnämnden har tagit hänsyn till barns berättelser i sin ansökan av beredande med LVU samt att alla dessa domar är § 2 domar. Detta kan till stor del bero på att det inte går att beskriva barnen som mogna och trovärdiga på samma sätt i domar som baseras på § 3. I LVU § 2 är det inte barnets eget beteende som utgör en fara utan det är vårdnadshavarna som brister i sin förmåga att ta hand om sina barn. Men när det gäller vård av LVU enligt § 3 måste barnen ”omyndigförklaras” för att uppfylla rekvisiten då rekvisiten för LVU enligt § 3 rent krasst innebär att barnet inte förstår sitt eget bästa. Det är också barnens egna beteenden som utgör en risk och inte vårdnadshavarna som i § 2. Det kommer att tas upp mer om detta under nästa tema ”*barnet som omoget och delvis delaktigt*”.

6.4 Barnet som omoget och delvis delaktigt

Ytterligare ett tema som framkom under analysen var när barns röst tydligt framkom i domarna, antingen via sig själv eller via andra, men där barnet beskrevs som omoget eller aningslöst. I en LVU § 3 dom rörande ett 14 årigt barn beskrivs en uppgift som sann trots avsaknad av bevis:

Av utredningen framgår bl.a. att [barnets namn] har visat ett utagerande och aggressivt beteende och att hen frekvent har intagit alkohol. Det förekommer också uppgifter om att hen har upplevts vara drogpåverkad och inte velat lämna drogtest. Hen har vistats i olämpliga miljöer. (Dom 3. Socialnämndens ansökan)

I detta citat beskriver socialnämnden att barnet har upplevts som drogpåverkad och på grund av att barnet inte lämnat något drogtest uppfattas detta som sant. Barnet ses här som mindre trovärdig på grund av detta. Trots att det faktiskt inte finns uppgifter som bekräftar misstankarna om att barnet skulle varit drogpåverkad är det vad nämnden utgår ifrån. Nämnden anser senare i sin redogörelse i domen att barnets omständigheter tillsammans bildar det som kallas för ett socialt nedbrytande beteende och att detta utgör en påtaglig risk för att hälsan och utvecklingen hos barnet kommer ta skada. Genom att anta ett barnperspektiv har detta alltså kommits fram till. Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2010) menar att barnperspektivet är centrerat kring barn men företräder de vuxnas objektifiering av barn. Det är i de vuxnas perspektiv det grundar sig och barnens egna åsikter behöver inte inkluderas i detta (Halldén 2003). Ett liknande upplägg kan även urskiljas i följande 3 § dom som beskriver ett 14 årigt barn som brukat narkotika och detta används som orsak för den bristande skolgången:

Hen har använt narkotika sedan en tid tillbaka. Hen umgås i kretsar där det förekommer missbruk och kriminalitet. Vidare har hen vid flera tillfällen uppvisat ett hotfullt och utåtagerande beteende. Hen accepterar inte gränssättning från vuxna. Hens beteende har medfört en bristande skolgång med icke godkända studieresultat. (Dom 1. Socialnämndens ansökan)

I citatet ovan beskrivs barnet som gränslöst och opålitligt. Det skapas en bild av att barnets problem i skolan enbart är hens eget fel då det inte nämns några andra faktorer som bidragit till situationen. Detta indikerar på att barnet själv inte förstår allvaret i sitt destruktiva beteende. I samma dom kan det också utläsas att barnet inte beskrivs som förutsägbar med följande citat:

På grund av sin låga ålder och bristande impuls kontroll är hen särskilt utsatt. (Dom 1. Socialnämndens ansökan)

I citatet ovan används åldern emot barnet. Barnet i fråga är 14 år och i dom 2 användes istället åldern för att ge barnet en trovärdighet. Det är dock två olika situationer där den ena domen (dom 2) vill visa på att det finns ett förtroende för barnet som berättar om sin utsatta situation, samtidigt som det i dom 1 kan utläsas att den unga åldern utgör en extra stor risk eftersom det handlar om ett barn som sätter sin hälsa och utveckling i fara. Trots det så används barnens åldrar i båda fallen som en bidragande faktor till domsluten. Och i detta fall framställs barnet, med de negativa egenskaper som tillskrivits hen i kombination med åldern, som omogen och inkapabel att förstå sin situation. Detta kan ha bidragit till att barnets egen röst inte fått vara särskilt närvarande i domen då det endast fanns med tre subjektsperspektiv. Pösö och Enroos (2017) menar att barns röster i olika domar som handlar om barn inte får sina röster hörda i tillräcklig stor utsträckning. I fall där barnets perspektiv saknades var det oftast förklarat med en beskrivning om barnets beteende precis som i denna dom.

I en annan LVU § 3 dom som gäller en 14 åring kan följande citat som kommer från socialnämndens ansökan utläsas. I citatet används ord som ovilja och att barnet saknar eller åtminstone har kraftigt bristande insikt om sitt vårdbehov:

[Barnets namn] har ett socialt nedbrytande beteende i form av bl.a. bruk av alkohol och droger, normbrytande beteende, en ovilja att anpassa sig till regler och bristande skolgång [...] [Barnets namn] har ett stort vårdbehov och saknar eller har kraftigt bristande insikt i att så är fallet. (Dom 3. Socialnämndens ansökan)

I domen finns ett tydligt barnperspektiv där de vuxnas beskrivningar och åsikter om barnets situation är det som får ta plats och där barnets eget perspektiv saknas. Beskrivningarna framställer den unge på ett negativt sätt vilket ger känslan av ett omoget barn som inte förstår sitt eget bästa och som även är ovillig att lyssna, förstå och ta hjälp. Det kan vara en anledning till varför den unges egen vilja inte är delaktigt i beslutet även om hen fick chansen att uttrycka att vård kan ske på frivillig väg. Denna typ av delaktighet kan ses som steg fyra på delaktighetsstegen, "anvisad, men informerad", då den unge är informerad om processen men vuxna tar inte hänsyn till barnets röst (Hart 1992). Oönskade beteenden hos barn framställs ofta i domarna som ett sätt att gestalta dem som i behov av hjälp vilket enligt Ponnert och Rasmusson (2015) blir att barnen ses som ett objekt. Avsaknaden av barnets röst i domen ger också känslan av att det handlar om ett omoget barn vars egen berättelse inte är relevant eftersom hen själv inte förstår allvaret i situationen.

Även följande citat kommer från en LVU 3 § dom där barnet i fråga är 13 år. Här framkommer att barnet har ett beteende som inte ens föräldrarna har klarat av att kontrollera:

[Barnets namn] vårdnadshavare är inkonsekventa och har skapat handlingsutrymme för [Barnets namn] att spela ut vuxna mot varandra. [...] som har resulterat i att det är [barnets namn] som styr [...] De har ofta gett med sig och låtit [barnets namn] få som hen vill. Utredarna har flera gånger bevittnat hur respektlöst [barnets namn] kan bete sig främst mot sin mamma. (Dom 7. Socialnämndens ansökan)

Barnet framställs som respektlös och som manipulerande. Det framgår att nämnden anser att ansvaret ligger hos vårdnadshavarna och att de misslyckats med att få barnet att följa regler. Men eftersom barnet drar nytta av vårdnadshavarnas oförmåga att sätta och upprätthålla gränser upplevs barnet också som omoget. Barnet själv, utifrån citatet, verkar inte veta eller förstå hur man beter sig och kan inte heller sätta gränser för sig själv och agerar därefter hur hen vill. Även i denna dom har barnet själv knappt någon egen talan trots att barnet är 13 år vilket enligt Ponnert och Rasmusson (2015) gör att barnet här blir ett objekt. Enligt Halldén (2007) blir barnet också ett objekt då socialnämnden i citatet vill att barnet ska anpassa sig till vad som anses önskvärt enligt samhällets normer och föreställningar och hänsyn inte tas till barnets

upplevelser. Ställföreträdaren för väldigt kort fram barnets egna ord men beslutet grundar sig i andras berättelser om situationen. Barnperspektivet är ett återkommande mönster i de LVU § 3 domar som granskats och avsaknad av barnets perspektiv är ett faktum.

De nästkommande två citaten är från en LVU § 2 dom som handlar om tre syskon där barnen också uppfattas som omogna men deras perspektiv får ändå ett annat utrymme och en annan betydelse i domen:

[Barnets namn 1] var i rörelse hela tiden vid samtalet och hen var lite gränsöverskridande. Jourhemsföräldrarna uttryckte att det fungerar bra med [barnets namn 1] men att de uppfattar hen som gränslös. [...] Det är stora problem med att [barnets namn 1] kissar och bajsar på sig under dagtid [...]. [Barnets namn 1] använder napp på natten och hen vill använda det även på dagen. (Dom 9. Ställföreträdaren)

I citatet återberättar ställföreträdaren hur samtalet med det sjuåriga barnet upplevts samt hur jourhemsföräldrarna upplever barnet. De båda uppfattar barnet som gränsöverskridande. Att barnet fortfarande kissar och bajsar på sig samt använder napp vid 7 års ålder är någonting som genomsyrar hela domen. Det står också i domen att barnet fortfarande har blöja på sig. De beskriver tydligt barnet som icke åldersadekvat och att barnet inte följer sin ålders utvecklingskurva. Genom att beskriva barnet på detta sätt får läsaren en uppfattning om att barnet är mindre än vad hen är och att barnet är utsatt och i behov av skydd. Därmed uppfattas hen också som ett objekt som enligt Ponnert och Rasmusson (2015) är i behov av skydd och omsorg. Barnets ena syskon beskrivs på samma sätt:

Jourhemsmodern anser att [barnets namn 2] är ett tungt barn att hantera på grund av att hen kissar och bajsar på sig varje dag. [...] När hen har bajsat på sig smyger hen undan. [Barnets namn 2] har vissa rutiner som hen måste följa närmast tvångsmässigt. (Dom 9. Ställföreträdaren)

Trots att barnen i dom 9 upplevs som omogna och nästintill besvärliga att ta hand om får barnens röster, främst de två äldstas, ta plats och vara en bidragande faktor till domslutet. För att jämföra deras delaktighet i domen med Harts (1992) delaktighetsstege ligger de på steg fem, "konsulterad och informerad", då deras upplevelser och åsikter tas på allvar men då det fortfarande är tydligt att det är de vuxna som styr.

Sammanfattningsvis framkommer barnens egna röster och berättelser i olika utsträckning i dessa domar. Det kan vara både genom sig själv och genom andra som till exempel nämnden eller ställföreträdaren. Här används ofta brist på mognad, avsaknad av självinsikt och påverkan av andra som argument för att barnet inte ska ses som trovärdigt. Barnen beskrivs som att de inte är kapabla att göra sina egna val. När barnen i domarna framställs som omogna blir detta ett godtagbart argument för att kunna bortse från barnets vilja och önskemål. Istället för att lyfta barnet som en aktör som kan påverka sin egen utveckling och sitt eget liv blir barnen här ett objekt som är oförmöget att göra egna och mogna val. Detta bekräftar det Pösö och Enroos (2017) skriver i sin artikel om att trots att barnet finns representerat i domslutet så saknas fortfarande barnets röst och framstår därför mer som ett objekt snarare än som en aktör. Barnens röst och vilja har helt bortsetts från i domsluten. För att återkoppla till föregående tema är många av citaten under detta tema tagna från § 3 domar vilket gör att det är barnens egna beteende som ligger till grund för den LVU-ansökan domen bygger på. I detta läge är det lättare att beskriva barnen som omogna och oförmögna att vara delaktiga då det är vad som krävs för att kunna uppfylla en § 3 dom.

6.5 Barnet som osynligt

Det tredje temat som uppkom var *barnet som osynligt*. Med barnet som osynligt menas att barnets egen röst och vilja saknas genom domen. Andra källor, som exempelvis olika myndigheter, skola och föräldrar, har utgått från för att få en bild av situationen och barnets perspektiv har utelämnats. I dessa domar finns en stor avsaknad av barnens delaktighet, i vissa fall uppnås den första dimensionen av delaktighet, steg fyra av delaktighetstrappan, och i andra fall används barnen endast som symboler, det vill säga det tredje steget av trappan. Citatet nedanför kommer från en 2 § LVU-dom där barnet, som är 8 år inte fått någon egen röst överhuvud taget. Det har endast diskuterats "över huvudet" på hen:

[Barnets ställföreträdare] uppger i egenskap av ställföreträdare och offentligt biträde för [barnets namn] att hon medger ansökan och anför i huvudsak följande. Det föreligger brister i omsorgen då det varit stökigt och smutsigt i hemmet, barnets hygien har blivit eftersatt m.m. Familjehemmet har även bekräftat att [barnets namn] beteende inte är åldersadekvat, hen har ett fult språkbruk och har svårt att klara vardagliga saker som att ta på sig kläder, borsta tänder m.m. (Dom 4. Ställföreträdaren)

Här har ställföreträdaren, som ska representera barnet i ärendet, endast framfört sin egen åsikt vilket Socialstyrelsen (2020) menar att ställföreträdaren får göra om barnets egen vilja strider mot vad ställföreträdaren anser är bäst för barnet. Dock ska hänsyn ändå tas till barnets perspektiv och ställföreträdarens uppgift är fortfarande att framföra barnets önskemål och synpunkter (Socialstyrelsen 2020). Men för att detta ska vara möjligt krävs det att ställföreträdaren på något sätt får ta del av den informationen från barnet och utifrån domen går det inte att utläsa om enskilda samtal med barnet har gjorts. Heimer och Palme (2016) har skrivit om hur barn i Sverige inte har någon laglig rätt att få komma till tals utan endast den informella rätten att höras av socialtjänsten. Istället för att barnets perspektiv framförs av ställföreträdaren användes familjehemmet som en källa som intygar ställföreträdarens åsikter. I citatet beskrivs också barnet som omoget, *“Familjehemmet har även bekräftat att [barnets namn] beteende inte är åldersadekvat”*. Då barnets ålder och mognad spelar en avgörande roll i hur mycket hänsyn som ska tas till barnets egna åsikter kan denna uppgift rättfärdiga avsaknaden av barnets röst i domen. Och eftersom det inte framkommer om ställföreträdaren själv varit i kontakt med barnet kan det argumenteras för att barnet inte i någon dimension fått vara delaktigt under domens process och skulle därför hamna på det första steget i Harts (1992) delaktighetstrappa.

I nästa citat, som kommer från en LVU 2 § dom, beskriver ställföreträdaren som egentligen ska framföra barnets perspektiv istället varför mamman inte är en lämplig förälder. Leviner (2014) skriver om att barns röster ofta begränsas i domarna på grund av man inom den svenska barnavården tenderar att ha ett föräldraperspektiv snarare än ett barnperspektiv vilket kan vara anledningen till varför barnets röst begränsats i denna dom. Här framkommer inte om ställföreträdaren har pratat med barnet och barnet beskrivs även som ett objekt helt utan påverkan på sitt eget liv (Ponnert & Rasmusson 2015). Barnet har ingen talan genom hela domen och får inte uttrycka vad hen tycker och tänker. Det är i detta fall ställföreträdaren som bestämmer vad som är bäst eller inte för barnet:

Det är ostridigt att [mamman] behöver tid för att komma tillrätta med sina problem. Hon har tidigare avbrutit en frivillig placering av [barnets namn] och hon har inte samarbetat med socialtjänsten inför den aktuella placeringen. Med hänsyn till detta, och det sms som skickades till [barnets namn] mormor, kan hennes samtycke inte anses vara tillförlitligt. (Dom 6. Ställföreträdaren)

Detta är också det enda som ställföreträdaren framför och barnets perspektiv har inte heller representerats av någon annan i domen. Pösö och Enroos (2017) menar att det är ett faktum att barns åsikter inte är tillräckligt representerade i domar som handlar om tvångsomhändertaganden av barn. Barnet själv har inte varit delaktigt på något sätt utifrån det som står i domen och det finns heller ingen information om barnet har blivit informerad om situationen då näst intill det enda som tas upp i domen är mammans brister. Enligt Harts (1992) delaktighetstrappa har barnet utifrån citatet och hela domen inte varit delaktigt på något sätt och hamnar därför i den första nivån som handlar om när barn endast används som rekvisita och symboler. Det finns inte mycket information om något eller någon annan än mamman i domen. Heimer och Palme (2016) menar att det kan bero på att lagstiftning i Sverige tar mer hänsyn till föräldrars rättigheter än till barns rätt till delaktighet och på grund av hur barnet historiskt setts som ett objekt istället för en aktör med egna behov.

Citatet nedanför kommer från en 3 § LVU-dom. I detta citat framkommer det att förvaltningsrättens beslut har baserats på händelser och orosanmälningar som redogjorts för i socialtjänstens utredning. Hänsyn har inte tagits till barnets egna åsikter alls trots att barnet i den här domen är 13 år. Återigen har åldern använts emot barnet även fast det är en liknande ålder som har gett barn i andra domar en trovärdighet. Här saknas det också ett aktörsperspektiv och barnets utsatthet har på ett tydligt sätt framställts och barnet beskrivs som ett objekt som enligt Ponnert och Rasmusson (2015) är i behov av skydd och omsorg:

De händelser och orosanmälningar som redogörs för i utredningen ger stöd för att [barnets namn] har ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § LVU. Under en förhållandevis kort period har hen varit inblandad i flera allvarliga händelser där både hen själv och andra utsatts för risker. Enligt vad som framkommer i nämndens utredning har hen rymt hemifrån vid flera tillfällen och även varit borta över natten, vilket är allvarligt särskilt med beaktande av att [barnets namn] bara är 13 år gammal. (Dom 7. Förvaltningsrätten)

I denna dom var barnperspektivet genomgående men barnets perspektiv fick dock vara med men ytterst lite. Citat placerades dock under denna rubrik ändå eftersom den enda möjlighet barnet fick till att uttrycka sig själv var när hen sa att hen inte ville bli placerad. Det utgör alltså steg fyra i delaktighetstrappan eftersom barnet är medveten om processen men hens åsikter tas inte på allvar. Både barnet, ställföreträdaren och föräldrarna var emot tvångsplacering och därför grundades beslutet enbart på beskrivningarna om det socialt nedbrytande beteendet från utredningen utan att någon annan bekräftat detta. Pösö och Enroos (2017) skriver att när barns perspektiv saknades helt fanns det beskrivningar av bland annat barnets beteende och hur vårdbehovet såg ut. I denna dom saknades barnets eget perspektiv och hens beteende beskrivs även som omoget (se citatet från dom 7 på sida 38f).

Följande citat från en LVU 2 § dom kommer från socialnämndens ansökan om en åttaåring. Värt att noteras är att denna dom inte innehåller ett enda subjektsperspektiv men 50 stycken objektsperspektiv:

Nämnden anför bl.a. följande. [Barnets namn] har haft en hög skolfrånvaro och är ofta försenad till skolan. Enligt [barnets namn] resursassistent fungerar det bra för hen i skolan. Hennes uppfattning är att de problem som är förknippade med [barnets namn] skolgång snarare handlar om vårdnadshavarnas förmåga att få [barnets namn] till skolan och gränssättningen av hen. (Dom 10. Socialnämndens ansökan)

Detta citat beskriver hur det genom hela domen endast diskuteras “över huvudet” på barnet och enligt Halldén (2003) tyder det på en avsaknad av barnets perspektiv då de verkar för barns bästa utifrån den vuxnas perspektiv där information från barnet själv inte alltid är nödvändigt. Här framkommer ett tydligt barnperspektiv då det är vuxna som beskriver hur de uppfattar barnet och dess problem och varför problemen finns, barnets perspektiv saknas i allra högsta grad. Här finns ingenting om hur barnet uppfattar sin egen situation och hen beskrivs som ett objekt utan någon egen påverkan på sin utveckling och sitt liv (Ponnert & Rasmusson 2015). Det saknas ett aktörsperspektiv genomgående under hela domen.

Sammanfattningsvis kommer barnet som osynlig ofta fram i domar som handlar om lite yngre barn (6–8 år), men det finns också någon enstaka dom där barnet är lite äldre men fortfarande beskrivs som osynligt (13 år). Under detta tema saknas barnets röster genom samtliga domar, det framkommer en gång men då ytterst kort och då i den dom som handlar om barnet som är

lite äldre. Detta kan jämföras med tidigare teman “barnet som moget och delaktigt” och “barnet som omoget” där barnen kommer fram till viss del, i varierad utsträckning oavsett ålder. I detta tema är barnets perspektiv inte med och det pratas ofta mer om föräldrarna i citaten. Barns bästa har en tendens att hamna i skymundan då svenskt rättssystem tenderar att fokusera mer på föräldrar och föräldrars rätt till sina barn vilket kan vara anledningen till att föräldrarna får mer plats i domarna än barnen (Ryrstedt och Mattsson 2007). Barnens perspektiv kommer inte fram i domarna utan det är olika vuxna som tolkar och beskriver barnets beteende och utveckling. Heimer och Palme (2016) menar att barn inte har någon laglig rätt att få sina röster hörda utan bara den informella rätten att bli hörda av socialtjänsten när de gör sina utredningar. Här ses barnen alltså som ett objekt och det saknas genomgående ett aktörsperspektiv i domarna. Barnen ses och beskrivs inte som egna individer utan de beskrivs som ett utsatt objekt som behöver skydd och omsorg och deras handlingsförmåga lyfts inte fram. Heimer och Palme (2016) har förklarat att det är så på grund av den tidigare synen som haft på barn och att Barnkonventionen inte gjort tillräckligt stort genombrott för att ändra den. När barnen i domarna är lite äldre och närmar sig gränsen för processbehörighet, det vill säga 15 år, hörs de fortfarande inte eller så används ofta åldern emot barnen. Här kan det anses att barnet som är äldre borde ses som kapabel att kunna framföra sina åsikter men de ges ingen möjlighet till detta. Både Mattsson (1998) och Hultman, Höjer och Larsson (2020) har kommit fram till att någon typ av förändring bör ske för att barns röster ska få komma till uttryck bättre i ärenden som rör barn. Delaktigheten barnen får i dessa domar är näst intill obefintlig.

7. Avslutande diskussion

Syftet med studien var att granska hur icke-processbehöriga barn framställs, samt vilken delaktighet de får i LVU-domar i förhållande till 12e artikeln i barnkonventionen. Något som ville undersökas var hur barnen beskrevs utifrån begreppen "ålder" och "mognad" i domsluten, hur barnets perspektiv framställdes samt barnperspektivet och hur barnen gjordes delaktiga i domsluten.

Det som framkom under analysens gång var bland annat att barnens framställning som mogna och omogna skiljer sig beroende på vilken paragraf ansökan om omhändertagande gäller. Åldern användes i många fall som någonting positivt när det kommer till domar enligt § 2 LVU medan de i § 3 domar användes mot barnet och som någonting negativt. I § 2 domar, som handlar om miljöfallen, till exempel föräldrars brister i omsorgen, beskrevs ofta barnen som mogna i förhållande till sin ålder och det gav en tyngd till det barnet sa, här var de "gamla nog" att förstå det som sas och de gavs en trovärdighet. I § 3 domar, som handlar om beteendefallen, till exempel barnets nedbrytande beteende, användes åldern i förhållande till att barnen beskrevs som omogna och oförstående. Här var åldern någonting som användes för att lägga tyngd vid att barnen inte förstod och inte hade ett konsekvenstänk då de var "för unga".

Studien kom också fram till att barnets perspektiv framkommer i väldigt olika grad och utsträckning genom alla domar. Vissa domar tar stor hänsyn till barnet och dess perspektiv medan andra domar endast antar ett barnperspektiv där vuxna/professionella tror sig veta vad som är bäst för barnet. Många domar blandar och har med både barnets perspektiv samt barnperspektivet. Det framkommer dock att det i större utsträckning pratas mer *om* barnet än vad det pratas med barnet. Vidare kan slutsatsen dras att barnens delaktighet i domarna hänger samman med hur de beskrivs. I de domar barnen beskrivs som mogna får de vara mer delaktiga och det handlade oftast om § 2 domar. I domarna de ses som omogna får de antingen föra sin talan men då döms det oftast emot barnets önsknings eller så framkom barnets röst inte alls. Det framkom också att det finns domar där barnets röst helt saknas och dessa var fler än vad som förutspåddes. Här framkom inga subjekt-/aktörs perspektiv överhuvudtaget och barnen var i dessa domar ganska unga.

Att den sociala barnvården i Sverige har ett föräldraperspektiv har blivit fastslaget genom olika studier och forskning, som bland annat Leviner (2014) och Heimer och Palme (2016), men det är också något som inte lagts märke till när domarna granskats. I alla domar utgör vårdnadshavarens/nas uttalanden en stor del av domen och i majoriteten av domarna får barnen väldigt liten plats eller ingen plats alls. I domarna där barnen själva inte är delaktiga alls ges ingen anledning till varför vilket är problematiskt. I dessa domar har det handlat om små barn vilket säkert är en av anledningarna varför. Barnens röster har dock även begränsats i ärenden där barnen har varit äldre och anledningarna som implicit har givits till det har varit på grund av att dessa barn anses som omogna och icke kapabla till att förstå sitt eget bästa.

Sammanfattningsvis kan det konstateras utifrån domarna som lästs att icke-processbehöriga barn inte görs delaktiga i den grad de borde trots inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag. Barnperspektivet har också tagit större plats än barnens perspektiv i samtliga domar. En förhoppning finns om att denna studie bidrar till att belysa hur lite barn görs delaktiga i LVU-domar i Sverige. Därför håller vi också med Hultman, Höjer och Larsson (2020), Mattsson (1998) samt Schiratzki (2020) att förändringar behöver göras i det svenska rättssystemet för att barn ska få större inflytande och få vara mer delaktiga i ärenden som rör dem själva i rättsliga processer. Här finns ett potentiellt område för vidare forskning.

Källförteckning

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015): Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Azade Azad & Leander, Lina (2012): Experts' beliefs about child testimony: Do they match the research or the recommendations?, *Nordic Psychology*, 64:4, 258-271, DOI: 10.1080/19012276.2012.768032

Bryman, Alan (2016): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber

Cederborg, Ann-Christin (2018): Inledning. I: Cederborg, Ann-Christin (red.) (2018). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. 2a. uppdaterade uppl. Malmö: Gleerups

Ernberg, Emelie., Magnusson, Mikaela., Landström., Sara & Tidefors, Sara (2018): "Court evaluations of young children's testimony in child sexual abuse". *Legal and Criminological Psychology* (2018), 23, pp. 176–191

Greve, Cecilia (2017): *Barnets och ungdomens reform: förslag för en hållbar framtid: slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården*. Stockholm: Socialdepartementet, Regeringskansliet

Halldén, Gunilla (2003): Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, årg. 8 (nr. 1-2), s. 12-23. issn 1401-6788

Halldén, Gunilla (2007): Barndomssociologi och möjligheten av ett psykosocialt perspektiv. I: Halldén, Gunilla (2007): *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson

Hart, Roger (1992): *Children's participation: From Tokensim to Citizenship*. Florence: UNICEF

Heimer, Maria & Palme, Joakim (2016): Rethinking child policy post-UN convention on the rights of the child: vulnerable children's welfare in Sweden. *Journal of Social Policy*, 45(3), 435-452. doi:10.1017/S0047279415000744

Hultman, Elin & Cederborg, Ann-Christin (2018): Språkbruk i barnavårdsutredningar. I: Cederborg, Ann-Christin (red.) (2018). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. 2a. uppdaterade uppl. Stockholm: Gleerups

Hultman, Elin., Höjer, Staffan & Larsson, Monica (2020): Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden. *Child and Family Social Work*. May 2020, Vol.25(2), pp.304-312

Jacobsen, Dag Ingvar (2010): *Förståelse, beskrivning och förklaring - introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB

James, Allison & Prout, Alan (2015): *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. 3. rev. ed. London: Routledge

Khoo Evelyn., Hyvönen, Ulf & Nygren, Lennart (2002): Child Welfare or Child Protection – Uncovering Swedish and Canadian Orientations to Social Intervention in Child Maltreatment. *Qualitative Social Work*, 1(4), 451-471

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Leviner, Pernilla (2014): Child protection under Swedish law - legal duality and uncertainty. *European Journal of Social Work*, 17(2), 206-220

Lindholm, Johanna (2018): FN:s konvention om barns rättigheter I: Cederborg, Ann-Christin (red.) (2018). *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. Stockholm: Gleerups

Maskrosbarn (2016): *Jag är bara en påse med pengar - en rapport av Maskrosbarn om ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten*. Solna: Maskrosbarn

Mattsson, Titti (1998): Barnets mening i LVU-processen. *Socialvetenskaplig tidskrift*. (1) s. 45-57

Motion 1998/99:L405 *Föräldrabalken och Barnkonventionen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/foraldrabalken-och-barnkonventionen_GM02L405

Nordenfors, Monica (2010): *Delaktighet - på barns villkor*. Göteborg: Tryggare och Mänskligare Göteborg

Ponner, Lina & Rasmusson, Bodil (2015): Att bedöma barns behov och föräldrars förmåga I: Ponnert, Lina (2015): *Utredningsarbete i den sociala barnvården*. Malmö: Gleerups

Ponnert, Lina (2007): *Mellan klient och rättssystem - tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Lund: Lund dissertations in social work

Ponnert, Lina (2015): Utredningsarbete i barnavården - centrala utgångspunkter I: Ponnert, Lina (2015): *Utredningsarbete i den sociala barnavården*. Malmö: Gleerups

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2003): Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk forskning i Sverige, årg. 8 (nr. 1-2), s. 70-84. issn 1401-6788*

Pramling Samuelsson, Ingrid., Sommer, Dion & Hundeide, Karsten (2010): *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber

Prop. 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/03/prop2.-201718186/>

Pösö, Tarja & Enroos, Rosi (2017): The Representation of Children's Views in Finnish Court Decisions Regarding Care Orders. *The International Journal of Children's Rights, 25(3-4), pp.736-753*

Rasmusson, Bodil (1999): *Låt oss vara med! barn om barndom i en modern förort*. Stockholm: Kommentus

Regeringen (2018): *Tilläggsdirektiv till Utredningen Framtidens socialtjänst (2017:03)* Dir. 2018:69

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015): *Från stoff till studie - om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Ryrstedt, Eva & Mattsson, Titti (2007): Children's Rights to Representation: A Comparison Between Sweden and England. *International Journal of Law, Policy and the Family, 22(1), 135-147*

Schiratzki, Johanna (2019): *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Schiratzki, Johanna (2020): Barnrätt, barns rätt och vuxnas ansvar. I: Bruno, Linnéa & Becevic, Zulmir (red.) (2020): *Barn & unga i utsatta livssituationer*. Stockholm: Liber

SFS 1990:52 *Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Sveriges Riksdag

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*. Stockholm: Sveriges Riksdag

SFS 2003:460 *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Stockholm: Sveriges Riksdag

Socialstyrelsen (2015a): *Bedöma barns mognad för delaktighet - Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2015b): *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2015c): *Utreda barn och unga - handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2018): *Grundbok i BBIC - barns behov i centrum*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2019): *Barn och unga i socialtjänsten*. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/>

Socialstyrelsen (2020): *LVU - Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen

SOU 2000:77. *Omhändertagen - samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Sveriges Advokatsamfund: *Vad är en advokat?* <https://www.advokatsamfundet.se/Behover-du-advokat/Vad-ar-en-advokat/> [2021-03-25]

Sveriges domstolar (2019): *Förvaltningsdomstolar*. <https://www.domstol.se/om-sveriges-domstolar/sa-fungerar-domstolarna/forvaltningsdomstolar/> [2021-03-09]

Sveriges domstolar (2020): *Sveriges Domstolars uppdrag och roll*. <https://www.domstol.se/om-sveriges-domstolar/sa-fungerar-domstolarna/sveriges-domstolars-uppdrag-och-roll/> [2021-03-09]

The Citizen's Handbook: *Arnstein's Ladder of Citizen Participation*.

<https://www.citizenshandbook.org/arnsteinsladder.html> [2021-04-27]

Törnqvist, Tomas (2014): *Familjerättsliga frågor inom socialtjänsten - en översikt om bestämmelser, ärenden och handläggning*. Stockholm: Norstedts Juridik

UNICEF Sverige (2018): *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten> [2020-03-01]

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådet (2017): *God forskningssed. Reviderad utgåva*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilaga 1

“The Ladder of Participation”

<https://www.researchgate.net/profile/Paula-Flynn/publication/327111277/figure/fig2/AS:679818379149314@1539092740138/Roger-Harts-Ladder-of-Participation-Roger-1992-p-8.jpg>